

Звіт подібності

метадані

Заголовок

Організація дозвілля молодших школярів засобами української народної педагогіки

Автор

Науковий керівник / Експерт

Куріпко Б.О.**Баранюк І.Г.**

підрозділ

кафедра дошкільної та початкової освіти

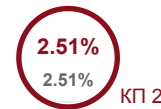
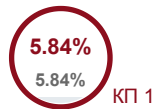
Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		0
Інтервали		0
Мікропробіли		107
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		38

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

14598

Кількість слів

110505

Кількість символів

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	Колір тексту
1	https://kachenkybiology.blogspot.com/p/blog-page_28.html	62	0.42 %
2	Соціальна робота у сфері дозвілля 10/14/2021 South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky (Бібліотека)	35	0.24 %
3	https://kachenkybiology.blogspot.com/p/blog-page_28.html	34	0.23 %
4	Соціальна робота у сфері дозвілля 10/14/2021 South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky (Бібліотека)	33	0.23 %

5	https://docplayer.net/66981770-Ministerstvo-osviti-i-nauki-ukrayini-kirovogradskiy-derzhavniy-pedagogichniy-universitet-imeni-volodimira-vinnichenka-naukovi-zapiski.html	32	0.22 %
6	Організація сімейного дозвілля населення 6/6/2022 South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky (Кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності)	31	0.21 %
7	Гордецька А.С.docx 6/7/2021 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (CUSPU)	31	0.21 %
8	Гордецька А.С.docx 6/7/2021 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (CUSPU)	29	0.20 %
9	Гордецька А.С.docx 6/7/2021 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (CUSPU)	29	0.20 %
10	https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/6386/1/%D0%B4%D0%BE%D0%B7_%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD_333.pdf	26	0.18 %

з домашньої бази даних (2.43 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	Гордецька А.С.docx 6/7/2021 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (CUSPU)	334 (26)	2.29 %
2	Костиця Наталія.docx 12/4/2019 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (CUSPU)	21 (1)	0.14 %

з програми обміну базами даних (0.92 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	Соціальна робота у сфері дозвілля 10/14/2021 South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky (Бібліотека)	68 (2)	0.47 %
2	Організація сімейного дозвілля населення 6/6/2022 South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky (Кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності)	46 (2)	0.32 %
3	Педагогічні умови створення здоров'язберезувального середовища Нової української школи 12/15/2021 Nizhyn Mykola Gogol State University (Факультет психології та соціальної роботи)	21 (1)	0.14 %

з Інтернету (2.49 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	https://kachenykbiology.blogspot.com/p/blog-page_28.html	120 (3)	0.82 %
2	https://docplayer.net/66981770-Ministerstvo-osviti-i-nauki-ukrayini-kirovogradskiy-derzhavniy-pedagogichniy-universitet-imeni-volodimira-vinnichenka-naukovi-zapiski.html	48 (3)	0.33 %

3	https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/6386/1/%D0%B4%D0%BE%D0%B7_%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD_333.pdf	46 (3)	0.32 %
4	https://mala.storinka.org/32-%D1%83%D1%87%D1%96%D1%82%D1%8C-%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%83-%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%8F-%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%BC-%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%BC-%D1%81%D1%82%D0%BE-%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%B4-%D1%83%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D1%96-%D0%B2%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C-%D1%81%D1%83%D1%85%D0%BE%D0%BC%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9.html	37 (2)	0.25 %
5	http://307.in.ua/wp-content/uploads/2020/10/%D0%97%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82_%D0%BF%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2_%D0%B4%D1%82%D0%B5%D0%B9.pdf	25 (1)	0.17 %
6	https://pravo.studio/pravo-ukrajini-tsilvilne/42zdiysnennya-osobistih-nemaynovih-pravscho-99236.html	23 (1)	0.16 %
7	https://www.krasotkina.com/%D0%B2%D1%96%D1%80%D1%88%D1%96/%D0%9A%D0%B0%D0%B7%D0%BA%D0%B0%20%E2%80%94%D1%87%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0%20%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0.html	20 (1)	0.14 %
8	https://authenticukraine.com.ua/manners-ordinances-celebrations	18 (1)	0.12 %
9	https://kppo.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/72/2019/12/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-19-%D0%BE%D0%B1.pdf	13 (1)	0.09 %
10	https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2024-02/%D0%922.1%202023%D0%B1%D0%B0%D0%BA%D0%9F%D0%9E%D0%B4%D0%9F%D0%97%D0%A1%D0%9E%20%D0%A1%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D0%B1%D1%83%D1%81%20%D0%9E%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%20%D0%B4%D0%BE%D0%B7%D0%B2%20%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%20%D0%9C%D0%A8%20%D1%83%20%D0%9D%D0%A3%D0%A8%20%D0%93%D0%BE%D0%BD%D1%87%D0%B0%D1%80%D1%83%D0%BA.pdf	13 (1)	0.09 %

Список прийнятих фрагментів (немає прийнятих фрагментів)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗМІСТ	КІЛЬКІСТЬ ОДНАКОВИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-------	---------------------------------------

Куріпко Богдани Олегівни

«Організація дозвілля молодших школярів засобами української народної педагогіки»

групи ПО23М
факультету педагогіки, психології та мистецтв
спеціальності 013 Початкова освіта

керівник Баранюк

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ

1.1. Поняття, мета та завдання організації дозвілля молодших школярів

В даний час проблемі розвитку дітей молодшого шкільного віку приділяється значна увага. В Державному стандарті початкової освіти зазначається, що для того, щоб всебічний розвиток школяра відбувався продуктивно та результативно, то необхідно значну увагу педагогів спрямовувати на розвиток у дітей самостійності, здатності до планування, організації своєї діяльності, як в навчальний так і позаурочний час [12]. Відпочинок є важливою складовою дитячого життя, саме розвиток дозвілля стимулює фізичний, емоційний та соціальний розвиток. В Конвенції «Про права дитини» згідно із статтею 31, зазначається, що дитина має право **на відпочинок і дозвілля, право брати участь в іграх і розважальних заходах, що відповідають її віку, та вільно брати участь у культурному житті та займатися мистецтвом.** А також має

повноцінне право на **всєбічну участь у культурному і творчому житті та сприянні наданню їй відповідних і рівних можливостей для культурної і творчої діяльності, дозвілля і відпочинку** [21].

Дозвілля є синонімом **словосполучення «вільний час»**. В **сучасних посібниках, довідниках, енциклопедичних словниках додаються схожі визначення** даного поняття. Проаналізувавши їх, ми отримуємо можливість сформулювати загальне визначення поняття.

Отже, дозвілля - це частина позаурочного часу, яка залишається після виконання обов'язкових невиробничих обов'язків (час на дорогу до школи і додому, сон, приймання їжі, заняття домашніми справами та ін.) [3, с. 102].

Дитяче дозвілля - це вільний час, наповнений розвиваючою, пізнавальною, творчою, фізичною та розважальною діяльністю, присвячений відпочинку, розвагам та творчості, який забезпечує повноцінний розвиток дітей [27, с. 215].

У зв'язку з розширенням важливості всєбічного розвитку дитини виникло поняття «дозвілля». Його акцент спрямований на гармонійний, фізичний, інтелектуальний та емоційний розвитку школяра. Світ змінюється, вдосконалюється, розвивається і потребує постійно перебувати в русі, тому спільною метою сучасного суспільства є ефективне управління часом, що у свою чергу призвело до створення поняття «тайм-менеджмент». Ця концепція виникла як відповідь на зростаючі вимоги до продуктивності та успішності, спонукаючи людей до ретельного планування та організації свого часу з метою досягнення поставлених цілей та уникнення стресу. Обидва поняття віддзеркалюють сучасні вимоги до педагогіки та особистісного розвитку, підкреслюючи важливість свідомого відношення до дитячого віку та ефективного управління часом в дорослому житті [5, с. 91].

Поняття «дозвілля» та «тайм-менеджмент», хоч і охоплюють різні аспекти людського життя, проте мають і важливі спільні риси. З однієї сторони, вони зосереджують увагу на ефективному використанні часу та досягненні балансу в житті. Дозвілля визначає час, призначений для відпочинку, розваг, подорожей, саморозвитку тощо, сприяючи фізичному та психічному відновленню. З іншої сторони, «тайм-менеджмент» спрямований на організацію часу для досягнення конкретних цілей та задач. Таким чином обидва поняття вимагають свідомого відношення до часу, планування та прийняття рішень, що сприяють збалансованому та ефективному способу життя [30, с. 147].

На думку, ГПисаревської, тайм-менеджмент - це низка методів планування та організації часу, які людина застосовує самостійно для підвищення ефективності його використання, а також для підвищення якості завдань, що виконуються під час роботи [37, с. 215].

Сучасні науковці вважають, що управління часом - це самоорганізація, це навички, які необхідні людині для управління своєю діяльністю.

НЗверева та СІконникова у своїй книжці «Тай-менеджмент. Як усе встигнути?» наголошувала, що не можна витратити весь свій час на те, що ти терпіти не можеш....Проте більшу частину свого часу постарайся присвячувати тому, що тобі подобається і вдається [15, с. 21].

Невміння організувати дозвілля як для себе, так і для інших свідчить про низьку культуру людини. К.Д. Ушинський стверджував, що незнання, що робити у свій вільний час призводить до зниження розумових і емоційних здібностей [57, с. 274].

Оточуючий світ різноманітний, **захоплюючий, саме в пізнанні навколишнього формується дитяча особистість**. Проте молодшому школяру **не під силу зрозуміти його самостійно, адже саме** педагоги, батьки можуть йому допомогти, отримати нові знання, навчитись орієнтуватись **в цьому складному світі. І саме у вільні години, в часи дозвілля, і тільки разом з дітьми у дорослих є можливість навчитись розуміти, відчувати, пізнавати сучасний навколишній світ**, досліджувати його минуле, **щоб краще зрозуміти майбутнє і відчувти взаємозв'язок часів** [47, с. 53].

У свій час вчені по різному розглядали поняття «дозвілля». Вони стверджували, що системний підхід до організації дозвілля створює умови для доброго, позитивного спілкування у суспільстві, що підвищує духовне благополуччя, стимулює естетичні почуття, сприяє розвитку таланту та інтелекту.

Науковці виокремлюють наступні ознаки дозвіллевої діяльності:

- 1. прагнення займатися дозвіллевою діяльністю;**
- 2. низка різноманітних видів дозвілля;**
- 3. взаємозв'язок дозвіллевої діяльності та всєбічного розвитку особистості молодших школярів;**
- 4. розвиток індивідуально соціально-громадського сприйняття.**

Організація дитячого дозвілля дає можливість заздалегідь планувати певну діяльність, включаючи спорт, малювання, колекціонування, комп'ютерні ігри та рукоділля з використанням природних матеріалів, допомогу в роботі з громадськістю, читання книг, перегляд мультфільмів, організацію походів у театр, відвідування музеїв/виставок або прогулянок і т.д. [23, с. 5 - 6].

Відомий вітчизняний педагог ВІОСухомлинський стверджував: **« Вільний час необхідний учневі, як повітря для здоров'я: він необхідний для того, щоб учень успішно навчався і не відчував постійної загрози відставання (знає, як буває: досить дитині прохворіти кілька днів, як вона вже дуже відстала). Вільний час – перша умова багатства інтелектуального життя вихованця, умова того, щоб у його житті було не тільки навчання, а значить і того, щоб навчання було ефективним»** [48, с. 111].

Однією з форм організації дозвілля є відпочинок на лоні природи, безпосереднє спілкування з природою, яке спонукає дитину до активної діяльності і дає їй змогу всєбічно спостерігати і осмислювати різні явища природи.

Для всєбічного розвитку школярів Василь Сухомлинський створив «Школу під блакитним небом». **Виховання відбувалося у природі і через природу**. Діти малювали, фантазували, ділилися своїми думками, обговорювали все, що бачили. Мета народного виховання полягала не в набутті знань, умінь і навичок **для панування над природою, а в осягненні мудрості природного порядку та існування в гармонії з ним. Тісний зв'язок народного життя з природним середовищем сприяв виділенню в народній педагогіці природовідповідності виховання як найважливішого принципу.**

Вчений стверджував, що **природа мозку дитини потребує, щоб її розум виховувався біля джерела думки – серед наочних образів, і насамперед серед природи, щоб думка переключалася з наочного образу на «обробку» інформації про цей образ** [49, с. 175].

Основною метою організації дозвілля молодших школярів є створення позитивного та безпечного середовища, в якому вони можуть насолоджуватися різноманітними діяльностями, сприяючи їхньому гармонійному розвитку. Це також сприяє збагаченню їхнього світогляду та створенню умов для виявлення та розвитку індивідуальних здібностей [27, с. 176].

При організації дитячого дозвілля потрібно враховувати вікову категорію кожної дитини. Важливо, щоб організація виховної діяльності та дозвілля відповідали сучасним потребам дітей.

Дослідниця КовальчукІТІ. зазначає, що при плануванні дозвілля у своїй діяльності потрібно враховувати певні завдання, а саме:

1. Створювати різні можливості для творчості. Забезпечувати доступ до різноманітних видів дозвілля, таких як спорт, мистецтво, ігри і т.д.
2. Залучати до активних рухливих ігор та спортивних заходів для збереження та покращення фізичного здоров'я дітей.
3. Створювати можливості для спілкування, співпраці та розвитку соціальних навичок через групові та колективні заняття.
4. Заохочувати та підтримувати творчість та самовираження через художні та творчі активності.
5. Забезпечувати безпеку та відповідальний нагляд під час всіх видів дозвілля, щоб уникнути травм та негативних ситуацій [19, с. 115].

Організатори дозвілля повинні чітко знати аспекти кожної вікової категорії.

При організації дозвілєвої діяльності дітей педагог керується психолого-педагогічними засадами, на основі яких формуються основи культури дитини. Основними є діяльнісний підхід, принцип інтересу, сполучення індивідуальної й колективної діяльності, єдність відпочинку й пізнання, принцип моральноестетичної спрямованості.

Дотримання завдань організації дозвілля молодших школярів є важливою складовою їхнього виховання та розвитку. Адже це розвиває у молодших школярів навички співпраці та командної роботи. Вони навчаються працювати разом для досягнення спільної мети, що сприяють формуванню соціальних навичок та взаєморозуміння.

Отже, організація дозвілля допомагає дітям виробляти певні навички, такі як відповідальність, самодисципліна та організаційні здібності. Ці якості стають основою для подальшого успіху в навчанні та житті.

В цілому, дотримання завдань організації дозвілля для молодших школярів впливає на їхнє всебічне виховання, сприяє розвитку ключових компетентностей та формує у них громадянську відповідальність за довкілля та природу [53, с. 25].

1.2. Українська народна педагогіка як засіб організації дозвілля

Українська народна педагогіка - це скарбниця мудрості українського народу. Вона є престижним методом виховання, оскільки в ній міститься система знань, переконань, цінностей, які багато століть передавалися з покоління в покоління через звичаї, традиції, обряди, пісні тощо. Її істинність підтверджена часом, багатовіковою практикою родинного та соціального виховання, носієм і творцем якого є сама нація [47, с. 15].

Народна педагогіка є найбагатшою з давніх педагогічних культур народу, адже на її теренах сумлінно працювали, працюють і будуть працювати батьки і матері, дідуся і бабусі, вчителі, вихователі тощо. Вона розвивається, твориться серед побуту народу, забезпечуючи їхні найперші потреби. Українська народна педагогіка охоплює всі сфери життя людини, зокрема й організацію дозвілля молодших школярів [47, с. 27].

Позаурочний час є важливим аспектом в розвитку кожної дитини. Слід зауважити, що дана тема привернула увагу багатьох відомих науковців, вчених, оскільки є важливою складовою педагогіки, психології та соціології. Всі дослідження в цій галуззі концентруються на вивченні впливу дозвілля на розвиток початківців, в тому числі і їх навчальні досягнення, соціальні навички та загальне благополуччя [47, с.73 - 74].

В.О.Сухомлинський у свій час приділяв значну увагу розвитку дитячого дозвілля. Він вважав, що вільний час має бути цікавим, безпечним, різноманітним, змістовним, а також сприяти всебічному розвитку кожного школяра [48, с. 275].

А.С.Макаренко наголошував, що позаурочний час має бути організований таким чином, щоб він допомагав дітям вчитися жити в колективі, співпрацювати один з одним, а також формувати у них важливі особисті якості [29, с. 49].

Питанням розвитку дозвілля дітей початкової ланки цікавилися такі вчені, педагоги як: Л.С.Виготський, Б.М.Теплов, О.М.Красовицька та інші. Досліджували позаурочний час як складову частину розвитку дитини і зарубіжні вчені, а саме: Д.Дьюї, Л.Шамберг, Е.Локк тощо.

Дозвілля є не тільки часом відпочинку, але й важливим аспектом навчання та розвитку особистості дітей.

Особливо важливо виокремити те, що основне завдання виховання молодого покоління вирішує національна система освіти. У національній державній програмі «Освіта (Україна XXI століття)» завдання **національного виховання подається так: «... набуття молодим поколінням суспільного досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, усвідомлення високої культури міжнародних відносин, формування особистісних якостей українського народу...»**[3, с. 153].

Метою вдосконалення освіти є створення ефективних умов для розвитку особистості, виховання та навчання нового покоління, збереження та розширення цінностей і пріоритетів національної культури та громадянського суспільства, розвиток і зміцнення демократичної, суверенної правової держави як частини міжнародного співтовариства [59, с. 54].

На даний момент в Україні активно розвиваються освітні програми, які поєднують сучасні педагогічні методики з традиційними українськими цінностями. Особливий акцент робиться на вивченні українознавства та на застосуванні принципів народної педагогіки для розвитку особистості молодшого школяра, в тому числі і ефективному вдосконаленості їхнього дозвілля [16, с. 315].

Досвід української народної педагогіки в організації дозвілля дітей є актуальним і в наш час. Він може допомогти нам зробити дозвілля наших дітей не лише розважальним, а й змістовним, корисним, таким, що сприятиме їхньому всебічному розвитку.

Вітчизняні вчені наголошують, що народна педагогіка є багатогранною системою виховання, яка містить в собі відповідні звичаї, традиції, обряди, які тісно пов'язані із життям, культурними цінностями українського народу. Вона відіграє важливу роль в організації позаурочного часу школярів, сприяє формуванню національної самосвідомості, ознайомлює із традиціями свого народу [55, с. 437].

Світ змінюється, освіта розвивається, але нині залишається одне, це виховне значення народної педагогіки. В усі часи кожен видатний вчений, діяч, український освітянин по своєму виражали думку щодо української народної педагогіки, народного виховання. Відомий український філософ-містик, поет, педагог Г.Сковорода у свій час надавав величезного значення навчанню та вихованню базованому на знаннях звичаїв, традицій народної культури. Своїми філософськими творами, байками, піснями, він мав неабиякий вплив на сучасників і подальше покоління особистостей. Базуючись на аспектах народного виховання, педагог з великою повагою відносився до кожної дитини, розвивав та формував у них відчуття поваги один до одного, чесність, щирість, працелюбність, природні нахили, виховував любов до Батьківщини, до свого народу, до своїх рідних...[43, с]14].

Чимало відомих українських педагогів, просвітителів досліджували та розробляли питання ефективного народного виховання. Серед таких видатних діячів були також Т.Шевченко, І. Франко, І. Огієнко та інші.

Талановитий громадський діяч, поет Т.Шевченко стверджував, що через виховання необхідно формувати громадянські риси, відданість, чесність. Для митця також була важлива просвітницька діяльність, він неодноразово відстоював принципи народної школи, покладені в основу створення недільних шкіл в Україні [63, с. 162 - 163].

Протягом свого життя вчений, письменник І.Франко відстоював право на україномовну національну школу, підкреслював, що підручники мають бути просякнуті українським духом і сприяти розвитку в учнів почуття національної гордості та відповідальності за майбутнє свого народу [60, с. 83].

І.Огієнко також цікавився питанням розвитку особистості засобами української народної педагогіки. Вчений запевняв, що виховання кожної дитини, а також її подальший розвиток тісно пов'язаний із родинним вихованням. Він стверджував, що родина це фундамент в особистості дитини, який тісно переплітається із азами народної педагогіки. За його словами, батьки мають виховувати в дитині любов до рідної землі та повагу до родини, щоб вона могла черпати силу в духовних скарбах свого народу [35, с.32 - 33].

Українська народна педагогіка протягом століть формувала ідеальний образ людини, до якого прагнули виховувати підрастаюче покоління. Видатні українські мислителі, такі як І.Огієнко, С.Русова, К.Ушинський, В.Сухомлинський та інші, підкреслювали важливість наявності морального взірця для молоді. Цим взірцем могли бути як історичні постаті, так і літературні герої.

Г.Вашенко один вчених, який на основі попередніх досліджень, висловлював українських та зарубіжних просвітителів, діячів обґрунтував та створив оригінальну педагогічну систему, яка стала цінним надбанням української освіти. Поєднуючи патріотизм і професіоналізм, він зумів

відродити найкращі традиції української педагогіки. Як і в подальшому стали цінним аспектом в організації дозвілля молодого покоління [3, с. 153].

Видатний український письменник, педагог В. Сухомлинський був переконаний у тому, що народна педагогіка є скарбницею мудрості, яка може допомогти у вихованні підростаючого покоління. Він доводив, що саме в народних традиціях та звичаях закладені основи національного характеру. Базуючись на засади народного виховання, педагог виховував у дітей любов до Батьківщини, до родини, дбайливого ставлення один до одного, до природи тощо [48, с. 107].

Сухомлинський розробив інноваційну методику навчання, яка передбачала використання природного середовища для розвитку пізнавальних здібностей дитини. Ця методика стала основою для подальших досліджень у галузі педагогіки народознавства. Суть його робіт ґрунтувались на основі культурно-історичних традицій свого народу. Педагог розробив низку методик уроків мислення серед природи, оскільки вважав, що «найкраще діти засвоюють будь-який матеріал, коли усвідомлено його переживають» [48, с.91 - 92].

За словами Василя Сухомлинського «народна творчість є серцем національного виховання. У казках, піснях та легендах закладені основи моралі, цінності та ідеали народу, які необхідно передавати наступним поколінням» [49, с. 21].

Видатний український педагог М. Стельмахович також надавав значного значення українській народній педагогіці. У своїх працях він детально розкривав багатий потенціал української народної педагогіки, наголошуючи, «народні традиції виховання можуть бути ефективно використані в сучасній родині, школі, а також в позаурочний час» [47, с. 41]. Питанням розвитку дозвілля молодших школярів засобами народної педагогіки цікавилися у свій час різні діячі. На основі досліджень своїх попередників, були розроблені інноваційні освітні програми, відповідні методичні рекомендації. У працях відомих вчених П. Ігнатенка, О. Вишневецького, М. Боришевського та інших, можна побачити теоретичні обґрунтування важливості української народної педагогіки в родинному, громадському вихованні, і загалом в соціальному світі.

Науковці неодноразово наголошують на важливості народного виховання, на запровадженні культурно-особистісних цінностей в процес виховання та розвитку молодого покоління.

У свій час цих суджень дотримувалися С. Русова, А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський; на сьогоднішній час - Ю. Руденко, В. Андрущенко та інші.

Ю. Руденко у своїх роботах також великого значення надавав українській народній педагогіці. «Використання засобів української народної педагогіки для організації дозвілля молодого покоління є важливим з кількох причин, які стосуються їхнього всебічного розвитку, формування національної ідентичності та виховання моральних цінностей», - стверджував вчений [40, с. 62].

Українська народна педагогіка сприяє розвитку почуття національної приналежності та гордості за свою культуру. Залучення дітей до традиційних свят, обрядів, пісень та ігор допомагає їм відчутти зв'язок з культурною спадщиною свого народу, розуміти та цінувати національні традиції. Народна педагогіка містить багатий запас моральних уроків, що передаються через казки, прислів'я, пісні та інші фольклорні елементи. Вони вчать дітей основним етичним нормам, таким як чесність, справедливість, повага до старших, любов до ближнього [67, с. 75 - 76].

Залучення до народних ремесел, пісень, танців та театралізованих постановок сприяє розвитку творчих здібностей дітей. Народна творчість відкриває дітям широкі можливості для самовираження, розвитку уяви та художнього мислення. Традиційні свята та обряди часто проводяться спільно з родинами, що сприяє зміцненню родинних зв'язків та створенню атмосфери єдності. Діти вчаться цінувати та підтримувати родинні традиції, що є важливим для їхнього соціального розвитку [25, с. 91].

Українська народна педагогіка також впливає на фізичний розвиток кожної дитини. Багато народних ігор мають активний характер і сприяють фізичному розвитку дітей. Вони розвивають спритність, координацію рухів, витривалість та загальну фізичну підготовку. Крім того, народні традиції часто пов'язані з природою та здоровим способом життя. Народні ігри та спільні заходи сприяють розвитку комунікативних навичок та соціалізації дітей. Вони вчаться взаємодіяти з однолітками, працювати в команді, розуміти та поважати інших [20, с. 81].

Використання засобів української народної педагогіки можуть бути інтегровані в навчальний процес, збагачуючи його змістовно. Наприклад, вивчення народних казок може використовуватися для розвитку навичок читання та аналізу тексту, а вивчення народних пісень - для музичного розвитку.

У свій час О. Духнович неодноразово висловлював думку щодо використання української народної педагогіки для організації дозвілля молодших школярів. Він стверджував «педагогіка є важливим засобом всебічного розвитку дітей, формування їхньої національної ідентичності та виховання моральних цінностей. Народні традиції, звичаї та обряди сприяють гармонійному розвитку особистості, забезпечують спадкоємність культурних цінностей та збагачують освітній процес» [82, с. 43].

Народна педагогіка охоплює широкий спектр питань, пов'язаних з вихованням дітей: від розуміння дитячої психології до морально-етичних аспектів сімейного життя. Вона включає в себе знання про ефективні методи навчання, родинні традиції та цінності, передані з покоління в покоління. Українська народна педагогіка багатогранна, з великим обсягом здобутків, які певним чином мають вплив на дозвілєву діяльність молодших школярів.

Особливу увагу треба зосередити і на тому, що особливості народної педагогіки формуються під впливом історичних, культурних та соціальних чинників.

Сучасні дослідники (С. Сявков, І. Мартинюк, З. Сергійчик та інші) також стверджують, що одним із важливих чинників, який має вагомий вплив є геополітичний. Під дією даних факторів і формується особистість нації, її менталітет.

Дослідження сучасних вчених, таких як Н. Цимбалюк, В. Кузь, З. Сергійчик та інших, показали, що народне виховання в різних регіонах територіального поділу мають наявні відмінності, які властиві лише певним областям. «Регіон» - це певна частина територіального поділу, що має неповторний набір рис, які відрізняють його від інших своїм природним ландшафтом, історичним розвитком, економічним станом, політичними процесами та культурними традиціями [10, с. 11].

Як стверджує Н. Цимбалюк «кожен регіон в певній мірі своєрідний культурний код, оскільки в ньому відображається його історичне минуле, традиції, звичаї, і в тому ж числі національний склад населення. Ці фактори створюють неповторний колорит і наявні відмінності між різними регіонами» [62, с. 113].

Проте також важливо зауважити думку М. Стельмаховича, яку він висловив у своєму навчально-методичному посібнику «Українська народна педагогіка», а саме наступні слова «українська народна педагогіка не виникла недавно, її коріння сягають у глибоку давнину, у побут і звичаї давніх українських племен, які існували ще до заснування Київської держави» [47, с.7].

Народна педагогіка у своєму формуванні зазначала чималих реформ. Як зазначав видатний професор М. Стельмахович «з утворенням Київської Русі народна педагогіка зазнала значних змін, об'єднавши різноманітні традиції східнослов'янських племен в єдину народність» [47, с. 15].

Однією із її витоків, що складає невід'ємну складову української етнопедогогіки була козацька педагогіка. Вона є своєрідним синтезом і узагальненням найкращих традицій української народної педагогіки.

Крізь складні історичні ситуації, через різноманітні умови, саме козацька педагогіка найбільш повноцінно розкрила потенціал народної педагогіки. Через призму козацької педагогіки ми бачимо, як українська народна педагогіка, в умовах постійних випробувань, витворила ідеал вільної, патріотичної та всебічно розвиненої особистості, здатної захищати свою землю і культуру.

Цікавою є думка дослідника козацької педагогіки Д. Федоренка про те, що козацька педагогіка - це унікальна скарбничка народної мудрості, що зберегла для нас найкращі зразки виховання, передаючи їх з покоління в покоління. Вчений наголошував, що «цей феномен, є невід'ємною частиною нашої культурної спадщини».

Повага до старших, шанування звичаїв, традицій, працелюбність, фізична загартовуваність, саме на таких аспектах базувалася козацька педагогіка. Через моральні та фізичні умови, на той час необхідна була бути неабияка підготовка, вміння орієнтуватися в складних ситуаціях. Вона формувала воїна, готового захищати свою землю. Навчання проходило весь час, дозвілля було розписано, підтверджено погодинно [58, с. 106].

За словами дослідників А. Скальковського та Д. Яворницького «козацьке виховання формувало всебічно розвинену особистість, поєднуючи духовний світ з фізичною підготовкою та практичними навичками, необхідними для життя в умовах постійних випробувань. Козацька молодь навчалася не лише в школі, а й в процесі життя, опановуючи різноманітні навички, необхідні для виживання в степу, а саме стріляти з рушниці, добре володіти шаблею, їзду верхи...» [65, с. 54 - 55].

Вивчаючи ази української козацької педагогіки, було визначено, що вона є унікальним явищем, що поєднувало в собі високий рівень духовності, глибокі національні традиції та християнські цінності. Її особливість свідчить про високий рівень виховання, який досягався завдяки поєднанню сімейних традицій, релігійних цінностей та фізичної підготовки. При організації дозвіллевої діяльності молодших школярів, педагогам слід звернути увагу на цей досвід і на його елементи виховання. До її елементарних засобів організації позаурочної діяльності можуть бути різноманітні ігри, спортивні змагання та творчі проєкти, спрямовані на розвиток фізичних, моральних та інших якостей учнів [65, с. 60].

Український фольклор багатогранний, до його складу входять численні жанри як народного, так і культурно-професійного мистецтва. Народна педагогіка один із кращих засобів прищепили любов дітей до гарного, до Батьківщини, до звичаїв, традицій. Пісні, танці, легенди та історії про неймовірні подвиги козаків, це все основа українського фольклору, які передавалися із покоління в покоління, і які можуть бути використані для розвитку дозвілля школярів [64, с. 99 - 100].

Як зазначають сучасні вчені, засоби народної педагогіки тісно переплітаються із наших життям. Деякі традиційні свята мають неабиякий зв'язок із народною, козацькою культурою. В організації як навчальної, так і позаурочної діяльності, педагоги, використовуючи українські пісні, ігри, прислів'я, танці і т.д., виховують у дітей почуття національної гордості, відчуття поваги до своєї Батьківщини, до культурних цінностей свого народу, своїх звичаїв, традицій тощо [58, с. 91].

Таким чином, українська народна педагогіка відіграє важливу роль в організації дозвілля молодших школярів. Її багатогранна спадщина ефективно впливає на всебічний розвиток кожної дитини. Кожен засіб взаємопов'язаний між собою, і несе як виховну, так і розвивальну роль в житті кожного українця.

1.3. Особливості організації дозвілля у початковій школі засобами української народної педагогіки

Організація дозвіллевої діяльності у початковій школі є одним із важливих аспектів, які необхідно брати до уваги. Вдосконалення позаурочної діяльності молодших школярів полягає в розширенні та збагаченні їхніх знань та уявлень, розвитку творчих задатків дітей. Сучасні вчені наголошуючи на тому, що правильне, раціональне дозвілля активізує пізнавальну, трудову діяльність початківців, збагачує духовно, розвиває та виховує культурні цінності [45, с. 179].

У вільний час від навчальної діяльності діти спілкуються, обмінюючись своїми думками, виявляють свої здібності також у різних видах діяльності, ігри, творчі секції і т.д.

Дозвілля - це вільний проміжок часу від навчальної, шкільної системи, проміжок, який може охоплювати різні сфери людського життя (пізнавальну, розважальну, творчу і т.д.) [45, с. 34]. Вчені стверджували, що при організації дозвілля молодших школярів засобами народної педагогіки необхідно спиратися на дві суттєві проблеми: розподіл вільного часу та раціональне його заповнення відповідними засобами.

Українська народна педагогіка багатогранна, її культурно-історична спадщина надає неабиякі можливості для організації вільного часу школярів. За допомогою її численних засобів можна не лише розважати дітей, але розвивати та виховувати в них моральні цінності, творчі здібності, поважливе ставлення до культурної спадщини свого народу [36, с. 132 - 133].

Вона є величезним джерелом виховних методів і засобів, які формувались протягом століть, передаючись поколіннями. В ній відображаються культурні традиції, звичаї, цінності та життєвий шлях українського народу. Засоби народної педагогіки можна виокремити в декілька великих блоків: фольклор, гра, традиції.

У свій час люди зберігали всі свої знання про світ, про свої звичаї лише в усній формі. Тоді і виникла усна народна творчість, іншими словами - фольклор.

Фольклор - це низка традицій, звичаїв, обрядів тощо, які створювались і передавались з покоління в покоління серед народу. Він є одним із важливих компонентів культурної спадщини кожного народу, відображаючи його світогляд, моральні цінності, історичний досвід та творчий потенціал [46, с. 57].

До фольклору відносяться казки, загадки, легенди, перекази, прислів'я, в тому числі багато-багато пісень. Їх допомогою можна всебічно розвивати дітей як в навчальний час, так і в позаурочний.

Завдяки казкам, переказам, легендам можна вивчати глибокі моральні уроки, завдяки яким школярі розумітимуть поняття «добра» і «зла», «справедливості» та «несправедливості». Наприклад, казки «Котигорошко» чи «Івасик-телесик» навчають сміливості, чесності, не спілкуватися з незнайомцями, на добро відповідати добром тощо. Такі сюжети сприяють розвитку мовлення, креативного мислення, уяви. Казки, легенди не лише розважають, а й навчають моралі, доброти, справедливості, через них діти пізнають світ [10, с. 78 - 79].

Вчені зазначали, що усна народна творчість має виховний та розвивальний потенціал при організації дозвілля молодших школярів. Вона не тільки дає можливість провести весело час, але й відіграє важливу роль в емоційному, моральному та інтелектуальному розвитку дітей.

Кожен з вчених, просвітників, педагогів по своєму розуміють особливість організації дозвілля у початковій школі засобами української народної педагогіки. Кожна їхня думка буде наведена далі.

О. Захаренко підкреслював важливість фольклору, зазначаючи, що це є ефективним засобом морального виховання. Оскільки з їх допомогою можна в цікавому форматі передавати кожній дитині важливі цінності та моральні принципи через зрозумілі і яскраві образи. Через героїв казок, показувати приклади сміливості, чесності, доброти та справедливості, що допомагає початківцям засвоювати ці цінності у своїй поведінці [14, с. 42].

Л. Виготський зазначав, що при організації вільного часу засобами народної педагогіки можна стимулювати розвиток уяви та креативного

мислення у дітей. Слухаючи казки, вони активно використовують свою уяву для візуалізації персонажів, подій та навколишнього світу казки. Все це призводить до розвитку творчих здібностей та креативного мислення, які є важливими в сучасному світі [66, с. 115].

О. Кірова наголошувала, що прислів'я та приказки є ефективним засобом передавання народної мудрості та моральних настанов. Адже вони допомагають здобувачам початкової освіти розуміти правила поведінки в суспільстві, саморозвиватися. З цією думкою погоджувався і М. Стельмахович, зазначаючи «з самого раннього віку необхідно знайомити з культурною спадщиною через усну народну творчість. Це допоможе глибше зрозуміти історію та традиції свого народу» [46, с. 49].

Видатний педагог В. Сухомлинський підкреслював, що використання фольклору в навчальний процес дозволяє зробити освіту більш цікавою та насиченою для дітей. З цією думкою було згодна В. Дубровіна, яка зазначала, що використання народних казок, легенд та інших фольклорних жанрів на уроках і в позаурочний час сприяє розвитку творчого мислення, фантазії та інших здібностей школярів [49, с. 171].

Що робить фольклор динамічним, унікальним, здатним адаптуватися до різних змін суспільства, так це те, що він передається усно, з покоління в покоління, від однієї людини до іншої. Він створений народом, це колективна творчість, в якій відображаються свої звичаї, традиції, цінності.

Усна народна творчість містить в собі окремі важливі компоненти.

Основні жанри фольклору:

1. Казки (народні оповідання з елементами вигаданих героїв, фантастичним або алегоричним характером, у яких приховані відповідні виховні цінності).
2. Міфи та легенди (розповіді про історичні події, героїв, надприродні явища; через їх суть пояснюють походження світу, різні культурні традиції тощо).
3. Приказки та прислів'я (короткі влучні вислови, що містять в собі народну мудрість, узагальнену думку, життєві настанови).
4. Українські народні пісні (музичні твори, створені народом, які використовують під час різних свят, обрядів, робіт. Вони можуть відрізнятися від виду діяльності).
5. Загадки (короткі віршовані, римовані або прозові питання, які примушують замислитися та знайти відповідну конкретну відповідь).

Кожен жанр фольклору має відповідний вплив та цінність на організацію дозвілля молодших школярів [4, с. 13].

Також багато вчених звертають свою увагу на такий важливий компонент української народної педагогіки як гра. Вона завжди займала особливе місце в житті дитини з самого народження. Адже гра була і є не лише засобом розваги, але й неабияким методом для всебічного розвитку малечі. Завдяки їй діти розвивались фізично, інтелектуально, емоційно та ефективно.

К. Ушинський зазначав, що народні ігри актуальні і в повсякчас завдяки усвідомленню культурних та загальнолюдських цінностей для розвитку дитини. Гра як і будь-який засіб фольклору передавалися із покоління в покоління, зберігаючи в собі історію українського народу, звичаї, традиції, елементи народного життя, праці, побуту тощо. Така на перший погляд забава ефективно сприяла розвитку малечі, формуючи її характер, виховуючи повагу до свого рідного краю. Так граючись, вони пізнавали світ, спілкувалися, вчилися домовлятися, чути один одного тощо [8, с. 74 - 75]. Кожна гра мала, якусь свою естетику, невід'ємно поєднувалася з певною порою року, з обрядами, з простим сільським життям та роботами на полях.

Відповідні ігри були тісно поєднані із засобами усної народної творчості, а саме пісню. З того часу і в сьогодення найдавнішими є хороводно-ігрові пісні, частіше всього вони були обрядові та стосувалися землеробської тематики, оскільки ведення сільського господарства забезпечувало всіх людей харчами та було основним засобом виживання [2, с. 24].

Землеробська тематика в українських народних піснях є найдавнішою завдяки її глибоким історичним, культурним, соціальним та естетичним корінням. Ці пісні не лише відображають трудове життя сільського населення, але й передають багатство народної мудрості, традицій та поетичної спадщини. Через землеробські пісні передається важливість землі, праці та родини, що є основою української національної культури та ідентичності [46, с. 79].

Граючись в такі найдавніші ігри як «Мак», «Просо», «Яблуня», учасники імітували як вони сіють, піклуються про врожай, збирають його тощо. З часом, коли практична роль цих ігор була мінімізована, вони перетворилися на розваги, суть яких полягала у відтворенні відповідних ритмічних рухів, властивих певній трудовій діяльності [7, с. 181].

Пам'ятаючи та шануючи історію свого народу, своїх предків, ми передаємо дітям знання, традиції, звичаї, які були набуті, вдосконалені, успадковані поколіннями. Низка сучасних вчених, педагогів наголошує на важливому застосуванні народних ігор як навчальному процесі, так і організації дозвілля молодших школярів.

Саме під час ігор діти найкраще запам'ятовують будь-яку інформацію, адже вони її «проживають» емоційно, фізично, а саме головне цікаво та невимушено. Як і в інших засобах української народної педагогіки, в іграх прихований певний виховний або розвивальний підтекст, який спрямовує дитину до активності, творчості, соціалізації тощо. Їхнє завдання - це організувати здоровий, веселий відпочинок, розвагу, створювати лише позитивні емоції, сприяти творчому розвитку кожної дитини. Ігри можна проводити скрізь, як у приміщенні, так і на відкритій території, серед природи, як під час навчання, так і в позаурочний час, як на екскурсіях, так і на звичайних прогулянках. Також їх можна організувати як із додаткових інвентарем, так і без нього, в залежності від суті гри [55, с. 321].

У своїй видатній книзі «Сто порад учителям» В. Сухомлинський зазначав «**пам'ятайте, що на кожному кроці перед дитиною відкривається щось нове, невідоме, що приваблює її, захоплює розум і серце, і дитина вже не в змозі не те що думати, а й відчувати плин часу**».

Педагог повинен наскільки добре організувати дозвілля школярів, щоб дитина весело проводила час, раділа, гралася не замислюючись навчалась. У вчителя є можливості самостійно добирати ігровий репертуар, інвентар, проявляти креативність, фантазію, доповнювати своїми авторськими матеріалами, проте також має враховувати вікові особливості кожного школяра, уникати незрозумілу інформації, матеріали, які не несуть ніякого виховного або розвивального значення [48, с. 56].

Гра як засіб поділяється на дві окремі групи. Перша - спонтанні, невимушені ігри. Вони створюються самі по собі, в ході самої ігрової діяльності, часто можуть містити в собі наслідування дій дорослих. До другої групи відносяться спеціально створені ігри для забав, розваг. Переважно вони містили в собі певні правила, мотиви, що створювались, накопичувались, змінювались та збагачувались століттями. Народні ігри займали значне місце як в родинному вихованні, так і в практичній діяльності педагога. За формою проведення вони могли бути колективними, груповими, парними, з додатковим інвентарем (м'ячем, хусткою, віночком, стрічкою і т.д.), і без нього [46, с. 51].

Як було вище зазначено, народні ігри були пов'язані з відповідною порою року. Взимку улюбленими іграми малечі були: «Кіт та миша», «Сніжки», «День та ніч» тощо. Навесні грали в «Подольночку», «Гуси-гуси», «Млин», «Пшениця» та ін. Літо для дітей було одним із улюблених пір року, вони бавилися у такі ігри як: «Коза-дереза», «Хусточка», «Косарі» (з пісню), «Гуси-гуси» тощо. Восени, коли був час збирання врожаю, були і відповідні ігри, а саме: «Ходить гарбуз по городу» (з пісню), «В квача», «Зайчик», «Бабо-бабо» та інші [22, с. 24 - 25].

Засоби української народної педагогіки взаємопов'язані один з одним. Здебільшого народні ігри були пов'язані із піснями, веснянками, лічилками, до свого змісту включали відповідні традиції та звичаї тощо.

М¹Стельмахович наголошував на тому, що дитячі ігри тісно пов'язані з «дорослим фольклором». З цим твердженням погоджувалися й інші вчені та педагоги, які стверджували, що малечу з іграми необхідно знайомити під час різних свят, наприклад «зустріч весни» або «...літа», коли їхні батьки, інші старші можуть розважатися разом з дітьми у вільний час від роботи. Вони можуть водити хороводи («Мак», «Кривий танець», «Подоланочка» тощо), ігри різного формату, при цьому дотримуючись певних традицій [46, с. 19].

Наша Батьківщина, наш народ має неабияку багату культурну спадщину, надбану багатьма поколіннями. Українська народна творчість тісно пов'язана із традиціями, звичаями, що становили собою відповідні закони, до яких щодня дослуховувався кожен українець.

Народні традиції - це невід'ємна частина нашої культури, яка передається з покоління в покоління. Вони відігравали важливу роль не лише у формуванні особистості кожної дитини, але в організації дозвілля. Дітвора з раннього віку знайомили із традиціями, звичаями свого народу, колихали, пеленали наспівуючи колискові. Життя кожної людини супроводжувались різними обрядами, ритуалами, які базувалися на певних етапах життєвого шляху. Всі вони не проходили без пісень, танців, музики, ігрових дій [38, с. 110].

Всі традиції втілювались через свята, звичаї та обряди. Поняття «звичаї» у соціумі закріпився швидко. Це те, що стало для людей звичним у повсякденному житті, це певні масові дії, які виконували тривалий проміжок часу в побуті. Термін «обряд» походить від слова «рядити», що в своєму випадку означає надати ошатного виду, прикрашати, привести до належного вигляду. Обряд - це традиційне символічне дійство, яке супроводжує найважливіші моменти, події у людському житті (для колективу, родини, чи окремії особи). Кожне традиційне свято, таке як Івана Купала, Великдень, Різдво тощо, містило різноманітні звичаї, обрядові дійства, які відповідним чином розвивали вільний час дітей. Наприклад, під час традиційного святкування Різдва люди дотримувались всіх необхідних звичаїв, традицій. За старим календарем 6 січня святкували Святвечір. Традиційно готували основні святкові страви кутя (з рисової або пшеничної каші), з роздінками і маком, а також узвар (компот з сухофруктами). За звичаєм люди у святкуванні на стіл подавали 12 пісних страв. А вже 7 січня (за старим календарем) колядники ходили по селу для збору гостинців, але при цьому дотримуючись всіх необхідних традиційних звичаїв [24, с. 201].

Завжди, коли на небі з'являлася перша зірка, спочатку йшли колядувати діти. Після них окремо група хлопців та дівчат. Перед святом вони вибирали головного - Березу, звіздаря (того, хто ніс зорю), танцюристів, скрипалів, скарбника, дзвонарів та інших. Колядували до тих пір, доки не обходили кожен будинок у поселенні. Так діти проводили своє дозвілля, вивчаючи традиції та звичаї свого народу.

Українських народних свят насправді дуже багато, і кожне з них має свої традиції, звичаї, обряди, які по своєму впливають на організацію вільного часу дітей. Ось 14 січня (за старим календарем) на Новий Рік (Василя) лише хлопці рано-раненько ходили до кожного будинку сіяти. Для цього вони завжди брали пшеницю, ячмінь, жито, ніколи не використовували горох чи гречку, бо вірили, що це може віщувати сльози, нещастя і т.д. Коли наступав перехід від зими до весни, народ святкував Масляну, до неї готувалася кожна господиня, до роботи залучали всіх, варили вареники, пекли пиріжки та млинці. Кожна родина дотримувалася всіх необхідних традицій та звичаїв, а також пам'ятали, що в останній день Масляни необхідно помиритися з тим, з ким посварився [24, с. 119].

Як стверджувала І. Батирева « **звичаї українського народу пов'язані з традиційним світоглядом, який складався протягом багатьох століть і зберіг ознаки дохристиянських вірувань** ». Умови життя змінюються, і модифікуються традиції святкування, зазнають певних змін обрядові дійства, деякі елементи оновлюються, а деякі залишаються, але при цьому основний зміст та віруюче значення залишаються [1].

Кожне свято, кожна традиція та обряд до якого долучалися переважно всі у вільний час завжди відповідали календарному циклу. Їх існувало чотири: зимовий, весняний, літній та осінній. Календарний цикл був насичений низкою прикмет та ритуалів, а кожне свято пов'язане з відповідними сільськогосподарськими справами.

Український народ завжди дотримувалася народного повір'я, а саме: «Взимку бідує, хто влітку ледарює». Багатогранним є літній цикл через його різноманітну низку святкувань, які включали в себе два мотиви: перший - це люди поклонялися основним стихіям природи, які необхідні були для землеробської діяльності, а другий - який стосувався підготовки до осінньої весільно-шлюбної пори. Значне місце в цьому календарі займало свято Купала, оскільки саме купальська обрядовість поєднувала в собі ці два мотиви водночас [1].

У своїх роботах «Звичаї, традиції, обряди» І¹Батирева наголошувала на важливості традицій саме родинних свят, адже саме з сім'ї впершу чергу організовувалось дозвілля дітей. До традиційної сімейної обрядовості належали різні прикмети, обряди, звичаї, щоб принести щастя, затишок, благополуччя, багатство в сімейство, щоб захистити всіх від зла. Все це було пов'язано з біологічним циклом життєвого існування людини: народженням, одруженням, смертю. З проведенням кожного цього дійства був ознайомлений як дитина, так і дорослий [1].

Коли на світ Божий мала народитися дитина, також ретельно готували всі необхідні ритуали, які склалися з трьох циклів: передпологовий, власне пологовий і післяпологовий. Відповідно двох циклів дотримувалися певних звичаїв, обрядів, щоб забезпечити успішні пологи, а післяродові обряди були спрямовані на охорону дитини, батьків та всіх її рідних. З самого дитинства малечу оточували різноманітними традиціями. Протягом століть український народ створив велику кількість традицій виховання дітей, в яких дозвілля відігравало значну роль. Було воно не просто розвагою, а також мало виховне значення. Дітвора розвивалась фізично, духовно, розумово. Вони проводили багато часу серед відкритого неба: в полі, лісі, білі річки, спостерігали за птахами тощо. Вони знайомилися із народною творчістю свого народу: співали веснянки, заклички, знали багато повір'їв, приказок. Наприклад, якщо ластівка низько літає, то буде дощ. Перед поїздкою необхідно сісти на «доріжку». Навіть існувало таке повір'я, що не можна переступати людину, бо вона не виросте і т.д [40, с. 114 - 115].

Діти змалку слухали казки, приказки, легенди, що відповідно розвивали їх всебічно, формувало увагу, пам'ять, моральні цінності тощо. Також важливу роль в розвитку вільного часу малечі відігравали спільні роботи по дому, свята, традиції, які об'єднували сім'ю, і тим самим також знайомили із своєю Батьківщиною.

Як було зазначено раніше, дітвора грала в різноманітні ігри, а також активно долучалась до народних ремесел (дівчата до вишивання, а хлопчики до гончарства, різьблення по дереву), все це в свою чергу впливало на розвиток дрібної моторики рук, творчих здібностей та любов до своєї спадщини.

Як стверджували антропологиня Д¹Анцибор та дослідниця А¹Ніколаєва «наша українська педагогіка багатогранна, всі ті правила, традиції, звичаї творилися поколіннями, формувалися на основі людських спостережень, і на їх основі базувалося людське життя, співвідносилися відносини народу між собою та навколишнім світом» [44, с. 38 - 39].

Сучасні вчені, педагоги неодноразово наголошують на тому, що потрібно впроваджувати засоби народної педагогіки не лише в самий навчальний процес, а й також і в позаурочний.

Для ефективної реалізації дозвілля молодших школярів засобами української народної педагогіки, можна використовувати різноманітні організаційні форми:

1. Групові: гуртки, літературні, театральні, етнографічні клуби, клуби за інтересами, свята та фестивалі, присвячені українським народним святам тощо.
2. Індивідуальні: читання книг, перегляд фільмів про українську культуру.
3. Індивідуально - колективні: створення проєктів на українську тематику, створення лепбуків, власних виробів з елементами народознавства.

4. Інші форми роботи: екскурсії до музеїв, походи, спільні проекти з родиною тощо. [Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка. К.: ІЗМН, .35.]

Вітчизняні педагоги, психологи В. Сухомлинський, К. Ушинський, Д. Ельконін та інші, також приділяли цьому питанню важливу роль. Вони стверджували, що виховання та розвиток кожного школяра має включати в себе елементи народної педагогіки. З цією думкою погоджувалися і зарубіжні вчені Я. Коменський, Ж. Руссо тощо, доповнюючи те, що «дитину необхідно розвивати в природному середовищі, залучаючи до народних звичаїв свого народу» [17, с. 210]. Таким чином, на сьогоднішній день питанням організації дозвілля молодших школярів засобами української народної педагогіки приділяється значна увага. Сучасні вчені, науковці проводять необхідні дослідження, аналізуючи особливості засобів народної педагогіки, створюють різноманітні методики, розробляються програми, посібники, які б в свою чергу зможуть допомогти педагогам у своїй роботі ефективно використовувати елементи народних традицій, в тому числі і продуктивно організувати позаурочну діяльність початківців.

Висновки до першого розділу

Проаналізувавши наукову, методичну літератури та ознайомившись із досвідом сучасних вчених щодо організації дозвілля молодших школярів засобами української народної педагогіки, було з'ясовано та виокремлено наступні висновки:

Дозвілля займає одну із важливих елементів життя здобувачів початкової освіти. Основною метою організації вільного часу є створення ефективних умов для гармонійного, всебічного розвитку дітей, для спілкування та соціалізації, для задоволення всіх необхідних потреб, для відпочинку тощо.

Організація дозвілля молодших школярів засобами української народної педагогіки відіграє особливу роль для їхнього гармонійно всебічного розвитку. На сьогодні, в умовах сучасного суспільства, дане питання є актуальним, оскільки сприяє збереженню, передачі культурної спадщини, та формуванню національної культури, вихованню патріотично свідомих громадян.

Українська народна педагогіка багатогранна, її досвід заснований на багатовікових традиціях, звичаях, культурних цінностях, усній народній творчості. Вона є ефективним засобом організації дозвілля молодших школярів, оскільки включає в себе різноманітні форми та методи, такі як народні ігри, пісні, танці, казки, обряди та ремесла. Ці складові сприяють всебічному розвитку дітей, збагачуючи їхні знання про рідний край, культурну спадщину та історію свого народу.

Використання засобів народної педагогіки в дозвіллевій діяльності школяра є одним із важливих аспектів національного виховання та формування особистості.

На думку вчених, дослідників, українських просвітників, основу народної педагогіки складала саме козацька педагогіка, оскільки унікальна скарбничка народної мудрості, що зберегла для нас найкращі зразки виховання, передаючи їх з покоління в покоління.

При організації дозвілля молодших школярів необхідно враховувати і їх вікові особливості. Впровадження у практику засобів української народної педагогіки дає можливість організувати вільний час дітей ефективно, цікаво та змістовно. Її використання сприяє не тільки всебічному розвитку дитини, але й збереженню та популяризації національної культури.

В теперішній час, де діти зазнають значного інформаційного впливу, використання та запровадження традиційних українських цінностей і практик є особливо важливим.

Таким чином, на сьогодні необхідно активно організувати дозвілля молодших школярів засобами української народної педагогіки, а також комплексно впроваджувати елементи національного виховання в культурно-дозвіллевій діяльності навчальних закладів.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ

2.1. Сучасний досвід організації дозвілля учнів початкової школи

Сучасний світ дає низку неймовірних можливостей для організації дозвілля здобувачів початкової освіти. Первинне завдання педагога полягає в ефективній організації вільного часу, який буде не лише розважати, але й всебічно розвивати молодших школярів. Враховуючи ці аспекти, кожен вчитель шукає ефективні методи та засоби навчання, набуває нових навичок виховного впливу, викладання. Це зокрема здобуття якостей наставника, мотиватора, тренера, коучера тощо. Організація позаурочної діяльності початківців сприяє розвитку творчих здібностей, формуванню соціальних навичок та емоційної задоволеності дітей. Світ змінюється, модифікуються зміни і в суспільних цінностях, і в педагогічних підходах при організації дозвілля молодших школярів. Слід зауважити, що це не просто розвага, але й вагомий компонент навчально-виховного процесу, який передбачає низку важливих функцій та цілей.

Ефективно організоване дозвілля відповідним чином впливає на різні аспекти життя дітей, а саме на соціальне, інтелектуальне, емоційне, фізичне тощо. Оскільки через використання різних методів, засобів та форм дозвілля, школярі мають змогу всебічно розвиватися, тісно взаємодіяти із своїми однолітками, друзями, розвивати комунікативні навички. Кожна дитина в сучасному світі потребує не лише знань, умінь і навичок, а й також відповідного емоційного розвитку. Беручи до уваги аспекти освітніх програм НУШ та можливостей закладів загальної середньої освіти, доцільно використовувати засоби української народної педагогіки. Використання її принципів для організації вільного часу школярів, це не просто знайомство із традиціями, але й продуктивний інструмент для всебічного розвитку початківців [34].

Завдяки засобам народної педагогіки, ми виховуємо у дітей почуття патріотизму, шанобливого ставлення до своєї Батьківщини, передаємо любов до свого народу, звичаїв тощо. Прислів'я, приказки, казки, пісні, загадки - це все безмежне джерело знань, які передаються з покоління в покоління. Елементи народного виховання сприяють не лише організації дозвілля, а й також розвивають дрібну моторику рук, стимулюють уяву, фантазію, творче мислення здобувачів освіти тощо. Використання у своїй діяльності засобів української народної педагогіки допомагає педагогу організувати та створити позитивну атмосферу в класі, занурити в світ народної мудрості, навчити мріяти, довіряти та відкриватися іншим.

Як писав талановитий педагог В. Сухомлинський: « **Вільний час - перша умова багатства інтелектуального життя вихованця, умова того, щоб у його житті було не тільки навчання, а значить і того, щоб навчання було ефективним** » [48, с. 492].

Проаналізувавши власні спостереження, можна стверджувати про те, що вчителі приділяють значну увагу організації дозвілля молодших школярів засобами української народної педагогіки, в яких намагаються якнайкраще розкрити найдоцільніші методи організації вільного часу дітей, за допомогою яких кожен учасник освітнього процесу буде всебічно розвиватися.

Для благополучного виховання та ефективної організації позаурочного часу здобувачів, вчителі початкових класів діляться власним професійним досвідом.

Аналіз періодичних видань «Початкове навчання та виховання», «Журнал вихователя ГПД» та «Початкова школа» дає нам підстави стверджувати, що вчителі - вихователі, організовуючи дозвілля молодших школярів, використовують у своїй роботі засоби української народної педагогіки.

Цікавим є досвід В. Климченко, вчителя початкових класів КЗ «Торговицький ліцей ім. С. Ф. Маланюка», Новоархангельської селищної ради Голованівського району Кіровоградської області. Педагог постійно в пошуках нових та цікавих ідей, які зможуть зробити вільний час дітей не

лише веселим, а й корисним. Так до своєї діяльності активно включає елементи народної педагогіки. Народні казки, ігри, тематичні свята, це один із аспектів організації вільного часу її учнів 2 - го класу. Проводячи українські ігри, такі як «Гуси, гуси», «Млин», «Котилася торба», діти не лише веселяться, а й навчаються взаємодіяти один з одним, розвиваються комунікативні здібності, вміння дослухатись та домовлятися один з одним. Щоб якнайкраще ознайомити учнів свого класу із традиціями та звичаями українського народу, педагог проводиться святкові заходи, такі як Різдво, Великдень тощо. Школярі беруть активну участь у підготовці та проведенні самих дійств: одягаються у відповідний одяг, співають колядки, щедрівки, танцюють та виконують відповідні завдання. Як наголошує сама В.Клименко «даний засіб роботи не лише розважає дітей, але й водночас ознайомлює із символікою українських свят та історією свого народу. Також неабияку увагу вчитель приділяє народним пісням. У своїй роботі застосовує пісні прості та зрозумілим текстом про природу («Дощик», «Сонечко», «Вітерець»), про тварин («Котик сіренький»), ігрові («Бабо - бабо розплутай нас»). Валентина Клименко вважає, що усна народна творчість - це незамінна частина культури нашого народу. Завдяки їй, ми ознайомлюємо молодших школярів із традиціями, звичаями української спадщини, прищеплюємо любов до Батьківщини [18, с.31 - 35].

І.О.Дідух, вчитель початкових класів спеціалізованої школи І-ІІІ №110 імені К.Гапоненка, м.Київ у журналі «Початкова школа та виховання» пропонує позакласний захід «Ми любимо свою Батьківщину». У своїй роботі педагог наголошує на важливих функціях в роботі вчителя як одних з найголовніших для молодших школярів, а саме це уміння розкрити та цікаво подати відповідну інформацію про ту скриньку знань, яка називається українська народна педагогіка. Інна Дідух стверджує: «для того, щоб вільний час школярів проходив цікаво, весело та корисно, необхідно активно залучати до народної творчості. Знайомити із традиційними українськими іграми, проводити різні ігрові програми, заходи, які пов'язані із народними святами та обрядами. Під час таких дійств, кожна дитина буде задіяна в сам процес святкування. У своїй роботі педагог активно залучає елементи фольклору, а саме казки, прислів'я та приказки, загадки, пісні, лічилки, вважаючи, що усна народна творчість - це один із аспектів всебічного розвитку початківців, де вони не лише навчаються, але й в ігровому форматі відпочивають. За допомогою таких засобів та методів роботи пояснює школярам цінність, багатство та розмаїття власної Батьківщини, мудрість українського народу, і відповідно виховує любов та трепетне ставлення до своїх традицій та звичаїв [13, с. 44 - 46].

Цікавим є досвід Т.С.Момотюк, вихователя ГПД Вербського ліцею Вербської сільської ради Дубенського району Рівненської області. У журналі «Журнал вихователя ГПД» пропонує розробку конспекту онлайн-подорожі «Запорізька Січ». Метою якого є не лише ознайомлення з історією Запорізької Січі, але й розвиток інтересу до традицій свого народу, виховання почуття патріотизму. Протягом всієї віртуальної подорожі зберігається певна інтрига. Кожен матеріал відповідає конкретній станції. На станції «Хто такі козаки?» молодшим школярам демонструються зображення Запорізької Січі, козаків, їх побут. На станції «Життя на Січі» пропонується обговорити традиції та звичаї січовиків, а також спробувати себе справжнім козаком, провівши певні традиції (Наприклад: «Посвята в козаки»). Діти матимуть можливість пограти в «Козацькі забави» (перетягування канату, біг в мішках тощо). На станції «Козацька творчість» діти матимуть змогу заспівати козацьку пісню, затанцювати гопак, а також прочитати та обговорити кілька народних прикмет, які знали козаки (Осіньна павутина - на ясну погоду; Туман над водою не розходиться - буде гарна і суха погода тощо). Завершенням своєї віртуальної подорожі педагог пропонує створити спільний колаж із зображеннями Запорізької Січі, козаків та їхнього побуту, за готовими вже зразками. Педагог впевнена, що вільний час можна проводити весело, корисно та динамічно. Як в цьому випадку, в такому ігровому форматі, де обов'язково створена позитивна атмосфера, де враховуються інтереси та можливості кожної дитини, де можна знайомитись із традиціями та звичаями своїх предків та цікаво проводити час [33, с. 12 - 19]. Продовжує тему організації дозвілля молодших школярів засобами української народної педагогіки вчитель початкових класів Бориспільської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №6 Бориспільської міської ради Київської області Попач Г.Г. У журналі «Початкова школа» розміщено конспект позакласного уроку в 1 класі «Світле свято Великодня». Мета якого полягає не лише в ознайомленні учнів із народними звичаями та традиціями великодніх свят, а й в тому як цікаво організувати вільний час дітей, захопити їх до активної участі. Для ознайомлення молодших школярів із даним святом та його традиціями пропонується вступна бесіда та історії про виникнення Великодня. В основній частині початківці матимуть змогу долучитися до майстер класу «Розпис писанок», виконання великодніх хороводів, а також зможуть прийняти участь у веселих конкурсах («Хто розпізнає більше великодніх символів», «Хто швидше з'їсть паску»). Завершити дане дійство педагог пропонує оформленням класу великодніми символами, виставлення дитячих робіт на тему «Великдень». Вчитель стверджує, що дане заняття можна проводити як окремий позаурочний захід або як елемент тематичного присвяченому даному святу [39, с. 60 - 62].

С.О. Маркович та І.М. Плечій - Дронишинець, вчителі початкових класів Навчально-виховного комплексу, №2 Покровської міської ради, у журналі «Початкова школа» публікують конспект літературного КВК «В гостях у народних казок» для 3 класу. Вчителі узагальнюють знання дітей про українські народні казки, створює позитивну атмосферу радості, розвивають читацький інтерес до казок до усної народної творчості, виховують доброзичливість, почуття любові та поваги один до одного. Для мотивації навчальної діяльності педагога використовують вірш про казку (**Казка - чарівна країна! Все в ній просто й зрозуміло, Мова там для всіх єдина... То ж простуй у казку сміло!...**). Для повідомлення теми пропонується гра «Розшифруй мене», де за картинками потрібно назвати, як називається та чи інша казка, і з кожною ілюстрацією поступово відкривається назва заняття. В основній частині вчителі пропонують поміркувати «Для чого ми читаємо казки?». Проводиться робота із прислів'ями, гра «Пазли», де необхідно об'єднати загублені частинки (Маленькі казки багато розуму додають. Хто що вміє, то і сіє. Хто не працює - той не їсть.). Для того, щоб цікаво та весело організувати вільний час дітей, педагоги пропонують ряд інтерактивних ігор/завдань (гра «Казковий квест», «Пантоміма», «Вгадай казку»). Молодші школярі матимуть можливість попрацювати в групах, разом шукати сховані предмети, що символізують відповідних казкових героїв; намагатимуться вгадати назву казки, відчують себе в ролі акторів. Також буде запропоновано певне творче завдання, а саме в команді придумати свій казковий сюжет, можна його намалювати, або розповісти. Завершенням даного позакласного заходу є обговорення (Що сподобалось? Які казки ми пригадали? Що навчає та чи інша казка?). В ході цього заходу вчителі закликають, що необхідно берегти та цінувати те, що ми маємо. Також вважають, що до участі у заході необхідно залучати кожну дитину, щоб дати можливість проявити свою творчість, висловити свої думки, фантазії, мрії, сприяти розвитку творчих здібностей. А також наголошують, що у кожному віці, вільний час важливий, оскільки це не просто пауза від навчання, але й вагома складова гармонійного розвитку школяра [30, с. 34 - 37].

У Роменському ліцеї №2 ім. акад. А.Ф.Йоффе Роменської міської ради Сумської області, неабияку увагу приділяють організації дозвілля школярів засобами народної педагогіки, зокрема віддають не менш важливу роль сім'ї. Наприклад, у журналі «Початкова школа» Ткач Н.А., вчитель початкових класів публікує конспект виховної години «Єднаймося, любя родину!». Її мета полягає в тому, щоб виховувати в дітей поважливе ставлення до своєї родини, Батьківщини, її традицій та звичаїв, а також розвивати почуття патріотизму та усвідомлення себе частиною української нації. Протягом всієї виховної години зберігається позитивна атмосфера. Вчитель проводить бесіду про сім'ю (Які свята Ви святкуєте всі разом? Які традиції є у вашій родині? Тощо). В основній частині відбувається знайомство з українськими народними звичаями та традиціями. Демонструються різні предмети народного побуту(ткацький верстат, жлукто -пральна машина, куманець і т.д.). Щоб зміцнювати родинні зв'язки, формувати національну свідомість педагог пропонує зіграти в гру «Моя родинна гордість». В ході самого процесу молодші

школярі розповідають про своїх батьків, бабусь, дідусів, чим вони займаються, які є традиції в кожній із родин. За попередньою домовленістю, кожна дитина може принести фотографії своїх рідних або малюнок, що символізує їхню сім'ю. Вчитель демонструє презентацію, в якій розповідає про багатство нашої Батьківщини. На завершення цієї розповіді він пропонує школярам прочитати прислів'я, але для цього їх потрібно роз'єднати. (Всюди на світі добре, а вдома найкраще. Добре тому, хто в своєму домі). В заключній основі виховної години, педагог підводить разом із дітьми підсумки про важливість родинного краю, сім'ї, і дає завдання намалювати своє родинне дерево, де вони зможуть зобразити кожного із членів його родини. Все дійство завершується під супровід української пісні «Мій рідний край» у виконанні С. Весни. Субота О. А. вважає, що важливо зберігати сімейні традиції та любов до своєї країни, це можна здійснювати не лише в навчальний, але в позаурочний. Необхідно шанувати своїх предків і передавати їхні традиції наступним поколінням, адже кожен із нас є частинкою українського народу [54, с. 61 - 64].

Продовжує тему зв'язку родини та школи вчитель початкових класів Путильського ліцею Чернівецької області Путильського району Гасюк О. В. та запропонувала конспект колективно-творчої роботи «Вечорниці в школі: традиції, які нас об'єднують» для 3 класу. Мета її роботи полягає в ознайомленні молодших школярів з українськими традиціями, з історією свого народу, вихованні почуттів патріотизму та поваги до звичаїв своєї країни, а також ефективній організації вільного часу дітей, залучення батьків до освітнього процесу та зміцнення взаємозв'язку між родиною і школою. Підготовка до вечорниць розпочинається ще до проведення самого свята. Вчитель заздалегідь складає сценарій і розподіляє всі ролі та завдання між учнями, в свою чергу школярів разом із батьками та педагогом готують матеріали про українські вечорниці (костюми, обрядові предмети, народні пісні та ігри). Важливу увагу приділяють підготовці традиційних українських страв (вареники, узвар тощо). На свято запрошують батьків, школярів інших класів, вчителів. Розпочинає вчитель дане дійство із історії виникнення вечорниць, разом із гостями обговорюють, які традиції, звичаї, спогади, родинні історії вони знають із своїх родин. В основній частині дітям пропонується взяти участь у традиційних українських іграх («Козачок», «Котилася торба», «Як готувати вареники» тощо), а також у вікторині на знання народних прислів'їв та приказок. За сценарієм школярі співатимуть народні пісні («Ой у лузі червона калина», «Чом я не хазяйка»), танцюватимуть в сценці (під пісню «Ти ж мене підманула...»). Початківці та всі бажаючі матимуть змогу долучитися до майстер класу з народного ремесла, спробувати свої сили в виготовленні ляльки-мотанки або вишиванні. Завершується вечір чаюванням з українськими народними стравами (варениками, пирогами та узваром). Учні та гості обмінюються враженнями. Вчитель підсумовує захід, наголошуючи на важливості збереження культурної спадщини. Гасюк О. В. стверджує, що необхідно ознайомлювати школярів з українськими традиціями, звичаями, і в навчальному процесі, і в позаурочному, і в родинному колі [6, с. 35 - 39].

Проаналізований нами педагогічний досвід свідчить про те, що вчителі намагаються якнайкраще, найцікавіше та найефективніше організувати дозвілля молодших школярів, використовуючи засоби української народної педагогіки. Наприклад, прислів'я, пісні, ігри можуть мати як розважальний характер, створення позитивної атмосфери, так і ефективно організувати вільний час дітей, ознайомлюючи із традиціями та звичаями свого народу, виховувати почуття патріотизму та шанобливе ставлення до своєї Батьківщини. Завдяки своїй педагогічній майстерності педагоги намагаються застосовувати ці прийоми, методи та засоби для збереження та передачі культурної спадщини, соціалізації та гармонійного розвитку особистості.

Як писав педагог В. Сухомлинський «**Навчити користуватися вільним часом можна не поясненнями (пояснень маленькі діти ще не розуміють), а організацією діяльності, показом, колективною працею**» [48, с. 496]. Систематичне використання засобів української народної педагогіки в організації дозвілля молодших школярів, дає можливість ефективно, цікаво та продуктивно проводити час, формуючи в дітей такі важливі риси характеру, як доброта, працьовитість, чесність, відповідальність і повага до старших. Вона формує почуття справедливості, взаємодопомоги та співчуття через казки, прислів'я, пісні та ігри, що відображають моральні цінності суспільства. Через засоби української педагогіки молодші школярі знайомляться із традиціями та звичаями свого народу. Народні традиції сприяють розвитку колективізму, здатності до співпраці, вміння долати труднощі та терпляче досягати мети. Завдяки практичним і творчим завданням народної педагогіки діти стають більш самостійними, креативними, витривалими та дисциплінованими, що допомагає їм успішно соціалізуватися в суспільстві. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у більш детальному використанні засобів української народної педагогіки в організації дозвілля молодших школярів. Оскільки, ефективно забезпечити вільний час початківців, розкрити весь потенціал народної мудрості, сприяти всебічному розвитку дітей та збереженню культурної спадщини нашої країни можливо лише за умови систематичного й інтегрованого використання засобів української народної педагогіки в освітньому процесі.

2.2. Аналіз результатів дослідження

У ході нашої роботи, ми спробуємо практично перевірити і виокремити педагогічні умови ефективної організації дозвілля молодших школярів засобами української народної педагогіки.

Експериментальна база дослідження: Комунальний заклад «Торговицький ліцей ім. Є. Ф. Маланюка», Новоархангельської селищної ради

Голованівського району Кіровоградської області. **Завдання, які ставились нами під час експериментального дослідження: 1.**

Ознайомитись з досвідом роботи вчителів початкових класів щодо організації дозвілля молодших школярів. 2. На основі анкетування вчителів початкової школи та керівника позакласного гуртка, визначити рівень використання засобів української народної педагогіки в організації дозвілля молодших школярів.

3. На основі анкетування членів гуртка закладу освіти, визначити рівень зацікавленості школярів початкової ланки у вивченні елементів української народної педагогіки під час відвідування гуртка.

4. На основі анкетування, опитування батьків, спостереження за діяльністю молодших школярів з'ясувати рівень сформованості зацікавленості школярів початкової ланки під час відвідування гуртка елементами української народної педагогіки.

5. Розробити систему виховних заходів із залученням засобів народної педагогіки, спрямованих на організацію дозвілля здобувачів початкової освіти.

6. Перевірити ефективність системи заходів, спрямованих на організацію дозвіллевої діяльності молодших школярів засобами української народної педагогіки.

Для визначення рівня використання засобів української народної педагогіки в організації дозвілля молодших школярів, нами проведено анкетування. Зразок анкети подано у додатку А. Анкетування **містило 12 питань закритого та відкритого типів** щодо зазначеної мети.

В опитуванні брали участь 4- ро вчителів початкових класів та керівник позакласного гуртка. **Отримані результати анкетування подано у вигляді таблиці. Таблиця 2.1. Результати опитування вчителів початкових класів** та керівника позакласного гуртка, щодо організації дозвілля молодших школярів

№ Запитання Варіанти відповідей % показник

1. Прізвище, ініціали (за бажанням)

2. Ваш педагогічний стаж (за бажанням)
3. Назва закладу
4. Посада
5. Як Ви організуєте дозвілля молодших школярів? 100%
6. Чи використовуєте Ви у своїй роботі засоби усної народної творчості? Так 80%
Ні 0
Іноді 20%
7. Чи часто в своїй роботі Ви використовуєте ці засоби? Так 60%
Ні 20%
Іноді 20%
8. Які засоби української народної педагогіки Ви найчастіше використовуєте? Загадки, прислів'я, скоромовки 20%
Ігри, пісні 0
Казки, легенди, байки 0
Всі відповіді правильні 80%
9. Чи проводите Ви у своїй роботі заходи народознавчого спрямування? Так 100%
Ні 0
Іноді 0
10. Які форми, методи (заходи) української народної педагогіки Ви вважаєте найбільш ефективними в роботі з дітьми? Народні ігри 0
Казки та легенди 0
Прислів'я та приказки 0
Пісні 0
Гурткові заняття Ремесла та рукоділля 20%
Всі відповіді правильні 80%
11. З якими труднощами Ви стикались при використанні засобів усної народної творчості у своїй роботі? (Можна обрати кілька варіантів)
Нестача матеріалів та ресурсів 0
Відсутність часу на підготовку 80%
Відсутність підтримки з боку адміністрації 0
Недостатнє розуміння дітьми значення народної творчості 0
Інше 20%
12. Ваші пропозиції щодо покращення роботи з використання засобів української народної педагогіки (напишіть коротко): 100%

Проаналізувавши результати анкетування, можна визначити якісну складову, а саме усі вчителі поділилися як вони організують дозвілля молодших школярів. 80% опитуваних часто використовують засоби усної народної творчості, і лише 20% - іноді. У своїй роботі вчителі проводять заходи народознавчого спрямування (100%), зокрема 80% педагогів найчастіше використовують всі засоби української народної педагогіки, і лише 20% - загадки, прислів'я, скоромовки. Найбільш ефективними формами української народної педагогіки в роботі з дітьми 80% опитуваних вважають всі форми виховної роботи, і лише 20% приділяють увагу гуртковим заняттям, ремеслам та рукоділлю. Для ефективної організації дозвілля молодших школярів, педагоги застосовують всі можливі засоби, але як показують результати опитування, при використанні засобів усної народної творчості у своїй роботі 80% опитуваних зустрічаються із такою проблемою як відсутність часу на підготовку, 20% - обрали інше. Також вчителі внесли свої пропозиції щодо покращення дозвіллевої діяльності з використання засобів української народної педагогіки. Наприклад, необхідно забезпечити систематичне впровадження народних традицій та педагогічних методів у навчальний процес, активніше залучати батьків до спільної діяльності, що відповідним чином сприятиме зміцненню зв'язків між родиною, школою. А також, забезпечити освітні заклади інтерактивними та ігровими дидактичними матеріалами, які сприятимуть ефективній організації вільного часу школярів та їх творчому розвитку.

Отримані результати ми також відобразили в діаграмах:

Рис.2.1. Результати опитування вчителів початкових класів та керівника позакласного гуртка «Чи використовуєте Ви у своїй роботі засоби усної народної творчості?»

Рис.2.2. Результати опитування вчителів початкових класів та керівника позакласного гуртка «Чи часто в своїй роботі Ви використовуєте ці засоби?»

Рис.2.3. Результати опитування вчителів початкових класів та керівника позакласного гуртка «З якими труднощами Ви стикались при використанні засобів усної народної творчості у своїй роботі?»

На основі отриманих даних можна зробити висновок, що в початковій школі для організації дозвілля дітей активно застосовуються засоби української народної педагогіки. Проте, щоб доцільно визначити рівень зацікавленості школярів початкової ланки під час відвідування гуртка, нами було проведено анкетування, яке містило 11 питань закритого та відкритого типу. Зразок анкети подано у додатку Б.

Констатувальний етап

У зв'язку з введенням в освітній процес змішаної форми навчання та через високий рівень захворюваності учнів початкової ланки **нами було вирішено проводити роботу** одночасно з двома класами (паралельно учасниками позаурочного гуртка) та за результатами дослідження перевірити рівень зацікавленості школярів початкової ланки у вивченні елементів української народної педагогіки під час організації дозвіллевої діяльності дітей. **Організація процесу дослідження передбачала проведення одночасної роботи з учнями 2 та 3 класу, їх батьками та класним керівником. Критерії вимірювання: 1. Рівень зацікавленості.**

2. Рівень розуміння та усвідомлення здобувачами початкової освіти елементів української народної педагогіки.

3. Готовність застосувати набуті знання з усної народної творчості на практиці.

Для діагностики рівня сформованості зацікавленості школярів початкової ланки під час відвідування гуртка, методами дослідження було обрано: анкетування, опитування батьків, спостереження.

В опитуванні брали участь 10 учнів 2-го класу та 14 учнів 3-го класу. Всього 24 учня, дівчат - 15, хлопчиків - 9. Отримані результати анкетування

подаємо у вигляді таблиці.

Таблиця 2.2.

Результати опитування членів гуртка закладу освіти

No Запитання Варіанти відповідей % показник

1.	Прізвище, ім'я (за бажанням)		
2.	Назва закладу		
3.	Назва гуртка		
4.	Чи часто ти відвідуєш гурток?	Так 75%	
		Ні 4%	
		Іноді 21%	
5.	Чи до вподоби тобі вивчати українські народні традиції, звичаї?	Так 100%	
		Ні 0	
		Іноді 0	
6.	Чи знаєш ти якісь українські прислів'я, приказки, пісні тощо?	Так 45%	
		Ні 55%	
7.	На твою думку, гурток допомагає тобі краще пізнати українську народну культуру?	Так 83%	
		Ні 0	
		Іноді 17%	
8.	Чи хотів/хотіла б ти дізнатися більше про інші народні звичаї та традиції?	Так 100%	
		Ні 0	
9.	Чи є у вас вдома певні предмети народного мистецтва (різні вишивки, елементи гончарства, витинанки тощо)?	Так, багато 33%	
		Ні, немає 4%	
		Так, дещо є 63%	
10.	Чи хотів/хотіла б ти приймати участь у святах з елементами української творчості?	Так, дуже 87%	
		Ні 0	
		Так, інколи 13%	
11.	Що б ти хотів/хотіла побачити або зробити в майбутньому на позакласних заняттях гуртка? (напиши коротко)		

На основі отриманих даних можна зробити висновок, що рівень зацікавленості школярів початкової ланки під час відвідування гуртка на високому рівні, проте наявні певні нюанси. 75% дітей часто відвідують гурток, 21% - іноді, і лише 4% - ні. Як показують результати анкетування, а це 100% опитуваних, всім до вподоби вивчати українські народні традиції та звичаї. Однак 55% школярів не знають жодних прислів'їв та приказок, і 45% - знають. На думку гуртківців, і за їхніми відповідями, 83% гурток допомагає краще пізнати українську народну культуру, і лише 17% - іноді. 100% опитуваних хотіли б дізнатися більше про інші народні звичаї та традиції. У переважній кількості школярів (63%) вдома наявні певні предмети народного мистецтва. Так як для організації вільного часу пропонується багато різних свят, заходів, методів та форм проведення, тому на запитання «Чи хотів/хотіла б ти прийняти участь у святах з елементами української творчості?», 87% дітей відповіли «так», та 13% - «так, інколи». Лише 18 учасників гуртка закладу освіти, що становить 75% від загальної кількості, запропонували, щоб вони хотіли побачити або зробити в майбутньому на позакласних заняттях гуртка. Багато хто хотів би побільше майстер класів з народного ремесла, наприклад, виготовлення ляльок-мотанок, розпису писанок, ліплення з глини тощо. Хтось хотів вивчати краще народні пісні та танці, а хтось - створювати театральні постановки за мотивами українських народних казок. Для подальшої роботи доцільно врахувати ці прогалини, щоб ефективно створювати певні заходи задля організації дозвілля молодших школярів.

Отримані результати ми також відобразили в діаграмах:

Рис.2.4. Результати опитування членів гуртка закладу освіти «Чи часто ти відвідуєш гурток?»

Рис.2.5. Результати опитування членів гуртка закладу освіти «Чи знаєш ти якісь українські прислів'я, приказки, пісні?»

Рис.2.6. Результати опитування членів гуртка закладу освіти «Чи є у вас вдома певні предмети народного мистецтва (різні вишивки, елементи гончарства, витинанки тощо)?»

Для більш детального визначення рівня усвідомлення молодшими школярами елементів української народної педагогіки **нами проведено опитування батьків учнів**, які відвідують позаурочний гурток (учні 2 та 3 класу). **Анкета містила 10 питань відкритого типу та мала на меті визначити рівень обізнаності батьків щодо** усвідомлення їхніми дітьми значення української народної педагогіки для розвитку та використання їх в організації вільного часу школярів. Зразок анкети подано у додатку В. Особливістю опитування було те, що ми хотіли дізнатися наскільки батьки приділяють увагу використанню усної народної творчості у вихованні малечі **та чи знають як проходить дозвілля їх дітей. За результатами даного опитування можна зробити висновок, що усі батьки знають чим займається їх школяр у вільний час та приймають в цьому участь (100%); переважна більшість батьків прививають** любов початківців до усної народної творчості, традицій, звичаїв (85%); 100% опитаних активно залучають своїх дітей до народних, родинних традицій, святкувань; лише 55% батьків для організації вільного часу своєї дитини використовують українські казки, ігри, пісні, решта застосовує лише, коли необхідно для навчальної діяльності; більшість (85%) вважають, що засоби української народної педагогіки активно впливають на організацію вільного часу дитини та її виховання; лише 60% дорослих хочуть запровадити у своїй сім'ї певні засоби української народної педагогіки, а саме грати в народні ігри, пісні, готувати українські страви, розповідаючи їх історію та значення, використовувати прислів'я, приказки в повсякденному спілкуванні тощо; 85% батьків назвали, які традиції подобаються їхній дитині, проте дехто зізнається, що не завжди виходить дотримуватися певних звичаїв; у більшості не виникають труднощі під час організації дозвілля школярів за допомогою усної народної творчості(75%), проте зізнаються, що не завжди діти розуміють суть прочитаного (50%); 90% дорослих стверджують, що залучають своїх дітей до творчих занять на основі народних ремесел (ліплення з глини, вишивки, розпису, виготовлення ляльок-мотанок, бісероплетіння тощо), лише 10% не залучають; **не менш важливим залишається факт визнання батьками важливості зв'язку школи з сім'єю** для ефективно організації вільного часу молодших школярів (100%); односторонньо (100%) батьки вирішили, що хочуть брати участь у спільних заходах з іншими батьками, дітьми в закладі освіти (школі), присвячених українській народній культурі.

Дані результати представляємо у вигляді діаграм: Рис. 2.7. «Чи знаєте ви чим займається дитина у вільний час та чи приймає в цьому участь?» Рис. 2.8. «Чи використовуєте ви у вільний час з дитиною українські народні ігри, казки чи пісні»

Рис.2.9. «Чи залучаєте Ви свою дитину до родинних традицій, святкувань?»

Рис.2.10. «Чи хотіли б ви запровадити у своїй сім'ї певні засоби української народної педагогіки?»

Рис.2.10. «Чи виникають у вас труднощі під час організації дозвілля ваших дітей за допомогою усної народної творчості тощо?»

Дослідження організації вільного часу учнівського колективу засобами української народної педагогіки **передбачало не лише опитування батьків, вчителів початкових класів та керівника позаурочного гуртка, а й безпосередню роботу з молодшими школярами.** Нами було зосереджено **увагу на спостереженні за учнями** в позаурочний час, з метою визначення ефективності впровадження засобів української народної педагогіки в організацію дозвілєвої діяльності дітей, їх вплив на соціалізацію, на взаємодію дітей в колективі, їхню активність, співпрацю, рівень взаємодірки. Також оцінити проаналізувати знання дітей на певні активності, виявити їх сильні та слабкі сторони. За результатами спостереження було з'ясовано, що школярі з ентузіазмом відносились до різних завдань, проявляли високий рівень зацікавленості до певних занять, пов'язаних з усною народною творчістю. Із задоволенням приймали активну участь в народних іграх, допомагали, підтримували один одного, демонструючи командний дух. Співпраця та взаємодія між дітьми була позитивною, що свідчить про соціальну згуртованість колективу. Під час спостереження нами було запропоновано та проведено народні ігри, а саме «Подоланочка» (з елементами танців), «Гуси-гуси», «Кіт і миша» та опрацьовано низка фольклорних творів (казки «Пан Коцький», «Котигорошко» тощо та низка приказок та прислів'їв, загадок).

Однак варто зазначити, що деякі школярі не до кінця усвідомлюють суть деяких народних пісень, казок, приказок тощо, які були використані під час проведення відповідних нами занять. Частина учнів за нашими спостереженнями продемонструвала поверхневі знання щодо усвідомлення змісту фольклорних творів, що іноді ускладнювало повне залучення до діяльності. Ми вважаємо, що це може бути пов'язано з недостатнім рівнем розвитку читацької грамотності або ж з відсутністю достатньої кількості пояснень з боку дорослих. Загалом застосування засобів української народної педагогіки в організацію дозвілля молодших школярів виявилось ефективним для залучення дитини у культурно - пізнавальний контекст, для розвитку соціальних навичок, підтримки, співпраці, однак для більш продуктивної роботи, цікавого проведення вільного часу, необхідно звернути увагу на поглиблення знань дітей по усну народну творчість, традиції та звичаї українського народу.

Поспостерігавши за діяльністю молодших школярів, провівши опитування батьків, вчителів початкових класів та керівника позаурочного гуртка, можемо зробити висновок, що в учнів достатній рівень зацікавленості у вивченні елементів української народної педагогіки, батьки, вчителі та керівник гуртка приділяють належну увагу для організації вільного часу дітей, однак залишається низьким рівень обізнаності дитини в елементах усної народної творчості та її використання у вільний час. Дехто з них не до кінця усвідомлює суть прочитаного або прослуханого, відповідно цим процесом проведеної діяльності проходить на низькому рівні.

Формувальний етап

З метою організації дозвілля засобами української народної педагогіки **та підвищення рівня обізнаності молодших школярів в усній народній творчості нами було проведено ряд заходів в позаурочній діяльності, де в усіх запропонованих видах роботи включена усна народна творчість. Також при розробці програми нам потрібно було врахувати усі прогалини в знаннях молодших школярів та за допомогою засобів народної педагогіки ефективно організувати позаурочну діяльність початківців.**

Завданнями програми стали:

1. організація дозвілля молодших школярів засобами народної педагогіки;
2. формування **інтересу до усної народної творчості**, українського фольклору, бажання вивчати його та збагачувати свої знання;
3. виховання почуття патріотизму, любові до своєї Батьківщини, рідного краю, доброзичливого ставлення до оточуючих, до народних традицій та звичаїв.

Протягом квітня - травня місяця в позаурочний час нами було проведено: виховну годину (додаток Г), захід - квест (додаток Д), позакласний урок гуртка (додаток Е), колективно творчу справу (додаток Ж), а також у вільний від навчання час (на перервах, ГПД було проведено низку українських народних ігор («Кіт та миша», «Млин», «Подоланочка» тощо), літературну хвилину із прислів'ями та загадками (додатки Г,Д, Е,Ж). Більш детально розглянемо кожну форму роботи.

Виховна година «Відкриваємо скарби народної мудрості». Конспект виховної години та фотографії проведення розміщено в додатку Г.

Мета - розширити знання здобувачів початкової освіти про українську народну мудрість та її значення, про звичаї та традиції українського народу; ознайомити з різними жанрами усної народної творчості; збагатити уявлення молодших школярів про багатство нашого народу в сфері фольклору; розвивати зв'язне мовлення, вміння висловлювати свої думки, мислення, пам'ять; виховувати любов до рідного краю, Батьківщини, народу, українських традицій та звичаїв, патріотизм, колективізм. На виховній годині, діти не лише ознайомлюються із традиціями та звичаями свого народу, але й практично мають змогу попрацювати із елементами української народної педагогіки. Школярі обговорюють прислів'я, народні символи, пригадують народні казки, та мають змогу інсценізувати одну із них, пригадують народні прикмети, і також грають та співають українську народну пісню «Подоланочка» з елементами гри. За допомогою таких видів роботи в учнів початкової ланки розвивається зв'язне мовлення, вони навчаються чітко висловлювати свою думку, розвивається мислення та пам'ять, коли вони відгадують загадки, співають пісню та працюють із матеріалами народних казок.

Захід - квест «Стежками рідної землі». Конспект заходу та фотографії проведеного заходу розміщено в додатку Д. Мета - збагатити знання учнів про українські традиції, звичаї нашого народу; вчити проводити дозвілля з користю для свого розвитку; розвивати пізнавальний інтерес, логічне мислення, мовлення, виховувати повагу до рідної землі, її природи та культури, почуття національної гордості. Захід створено в форматі квест, де виконання завдання виконується на певній станції (їх 6), яка в свою чергу відповідає різній тематиці. Здобувачі освіти працюють в командах, із своєю картою та ходом завдань, що в свою чергу виховує почуття колективізму та вмінню дослухатися до думки кожного і вміти йти на компроміси. В ході заходу діти ознайомлюються та працюють із українськими народними символами, на станції «Скарби фольклору» вони відгадують загадки, скоромовки, кросворд, відповідним чином це впливає на розвиток пам'яті, мислення тощо. На станції «Народні ремесла» початківці за картинками розпізнають, які ремесла зображені на картинці, і коротко розповідають про них, завдяки чому у них розвивається зв'язне мовлення. На станції «Українська народна пісня» за куплетом народної пісні дізнаються, що то за пісня, і по можливості проспівують один куплет. Для розвитку пам'яті та мислення, на станції «Медична стежинка», діти серед поданих малюнків обирають лікарські рослини, і пояснюють свій вибір. За проходження кожної станції та виконання завдань команди отримують нумеровані білети за зірочки. В ході такого виду

роботи у молодших школярів розвивається почуття колективізму, вони навчаються взаємодіяти в командах, дослухатися один до одного, знайомляться із елементами української народної педагогіки.

Позакласне заняття гуртка «Українська народна іграшка «Коник»» (Додаток Е). Загалом позаурочні гуртки відіграють важливу роль у розвитку молодших школярів, надаючи їм можливість всебічно розвиватися та розкривати свої таланти. Мета заняття - ознайомити дітей із виробами та колірною палітрою народних іграшок різновидами орнаментальних мотивів; ознайомити із значенням найчастіше вживаних кольорів в оздобленні народних іграшок, закріпити навички роботи з пластиліном; розвивати фантазію, творчу уяву, увагу, спостережливість, естетичний смак та творчість; виховувати старанність, повагу до праці народних майстрів, любов до народних іграшок. На даному занятті учні початкової ланки ознайомлюються із виробами та колірною палітрою народних іграшок, різновидами орнаментальних мотивів, в ході процесу вдосконалюють свої навички роботи з пластиліном, під час виготовлення іграшки.

Колективна творча справа «Казкова скриня українського народу». (Додаток Ж). Мета - формувати ціннісне ставлення особистості до традицій та звичаїв свого народу; пізнавати минуле своїх предків; залучати молодших школярів до засобів народного виховання; поглибити знання дітей про фольклор, українські народні казки; розвивати мовлення, пам'ять, мислення, творчі здібності; формувати вміння працювати в команді, дослухати один до одного; вміти знаходити компроміс. Дана робота дозволяє школярам не лише ознайомлюватись із елементами народної педагогіки, але й дає можливість самим зануритися в українську культуру та традиції. Різноманітні завдання, що сприяють розвитку різних навичок у дітей: від пізнавальних до творчих, цікавий формат, виховання патріотичних почуттів, використання сучасних технологій, це все, що стосується цієї колективної роботи. Вона побудована у кілька етапів, включаючи підготовку педагога, колективне планування, підготовку та проведення заходу, і його підсумки. Заздалегідь школярі об'єднуються в VI груп, які мають свою назву і свої завдання, над яким вони працюють певний час. Після чого вони демонструють результати своєї діяльності, і підводять колективні підсумки творчої роботи.

Контрольний етап

З метою визначення ефективності проведеної нами роботи, щодо організації дозвілля молодших школярів засобами української народної педагогіки нами було повторно здійснено спостереження.

В результаті було з'ясовано кілька позитивних тенденцій, які в своєму випадку свідчать про ефективність даного підходу в освітньо-виховному процесі школярів. Певним чином підвищився рівень зацікавленості учнів, вони активніше стали залучатися до занять з елементами народної педагогіки, до різних ігор, конкурсів, підвищився інтерес до усної народної творчості (казок, пісень, загадок тощо). Підвищився рівень готовності застосувати набуті знання з усної народної творчості на практиці. Варто зазначити, що діти почали вільніше, енергійніше та позитивніше себе почувати під час виконання різних завдань як в колективі, так й індивідуально. Учні почали краще працювати в командах, слухати один одного та спільно знаходити компроміси щодо спільного вирішення завдань.

Отже, за результатами спостереження варто зазначити, що для організації дозвілля молодших школярів засоби української народної педагогіки є надзвичайно ефективними, оскільки вони не лише сприяють всебічному розвитку дитини та цікавому проведенні часу, але й являються важливим аспектом до збереження національної ідентичності.

Отже, за результатами експериментального дослідження ми можемо стверджувати, що підвищився рівень пізнавальної зацікавленості здобувачів освіти до народної педагогіки. Варто також зазначити, що згідно з контрольним спостереженням, в учнів підвищилась готовність застосувати набуті знання з усної народної творчості на практиці. **Ми ознайомитись з досвідом роботи вчителів початкових класів, щодо організації дозвілля молодших школярів. На основі анкетування вчителів початкової школи** та керівника позакласного гуртка, визначили рівень використання засобів української народної педагогіки в організації дозвілля молодших школярів. Провели анкетування серед членів гуртка, та визначили рівень сформованості зацікавленості школярів початкової ланки під час відвідування позакласного гуртка. Розробили та провели низку заходів, спрямованих на організацію вільного часу учнів початкових класів та перевірили ефективність системи заходів, спрямованих на рівень зацікавленості засобами української народної педагогіки.

Тому ми можемо визначити умови, які спрямовані на організацію дозвілля:

1. Акцентувати увагу на пізнавальному аспекті. Стимулювати пізнавальну активність учнів через різноманітні цікаві завдання на основі народної педагогіки.
2. Створення позитивної емоційної атмосфери.
3. Врахування індивідуальних особливостей кожного школяра.
4. Активне залучення до командної роботи.
5. Використання інтерактивних форм роботи під час організації дозвіллевої діяльності здобувачів початкової освіти.

2.3. Ефективні умови організації дозвілля здобувачів освіти початкової ланки засобами української народної педагогіки

Відштовхуючись з вище сказаного можна визначити педагогічні умови, за яких процес організації дозвілля здобувачів освіти початкової ланки буде ефективним. В наш час, де малеча ще з дитинства оточена гаджетами, елементами віртуального світу, особливо важливого значення набуває повернення до традиційних цінностей. Видатний педагог Василь Сухомлинський у свій час наголошував, **що створити для дитини вільний час - це не значить надати їй можливість роботи, що заважається, стихійність може виховати неробство та недбалість** [48, с. 496].

Своєрідними ознаками дозвілля молодших школярів є: свобода вибору, спонтанність, різноманітність, гнучкість, прагнення відчутти почуття радості, задоволення тощо. Впершу чергу необхідно пам'ятати, що дитина це особистість із своїми емоціями, почуттями, принципами, яка обирає свободу для творчої діяльності та є суб'єктом дозвілля. Тому варто прийняти до уваги той факт, що дітвори можуть подобатися не лише активні виховні культурно -дозвіллеві заходи (наприклад, читання книг, похід до музею, розважальних центрів і т.д.), але й пасивний відпочинок, спілкування з друзями або заняття улюбленою справою. Дитяче дозвілля має двозначне розуміння, з одного боку, це самоорганізована, творча діяльність, яка часто є спонтанною, невимушеною та інколи спланованою, а з іншого боку - це навчальна, розвивальна, виховна діяльність, яка організовується та керується педагогами та батьками [8].

Ефективна організація позаурочного часу молодших школярів засобами української народної педагогіки має базуватися на декількох ключових умовах:

По - перше, важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, оскільки кожне заняття, захід, гра тощо, має відповідати їхнім знанням та досвіду. НВ. Крупніченко стверджував, що дозвілля має бути організовано таким чином, щоб кожен школяр, незалежно від своїх можливостей, міг брати активну участь в заходах, іграх, піснях і т.д. Сприятимуть цьому індивідуальний підхід та увага до потреб дитини. Необхідно залучати до самого процесу діяльності всіх школярів без винятку, це допоможе створити рівні умови для всіх, і водночас навчатиме толерантності та підтримки один одного.

По - друге, важливо забезпечити зв'язок між навчанням та дозвіллям, щоб відповідні виховні моменти впліталися в процес гри, казок та інших

елементів усної народної творчості. Народна педагогіка - це цінна скарбничка мудрості, знання, якої передавалися з покоління в покоління. Вона демонструє безмежний простір для творчості, самовираженості та всебічного розвитку кожного школяра. Використання її елементів дає можливість не лише ефективно організувати навчальний процес, але й дозволяє цікаво, весело та продуктивно провести вільний час.

По - третє, для того, щоб молодші школярі почували себе комфортно у вільний від навчання час, то важливо створити позитивну атмосферу емоційної безпеки та підтримки. Педагог повинен бути обізнаним в аспектах усної народної творчості, вміти ефективно організувати дозвілєву діяльність кожного здобувача освітнього процесу початкової ланки. До створення цікавих занять, заходів, варто залучати елементи народності. До їх складу можуть входити народні ігри, пісні, казки, різноманітні майстер - класи з народознавства, засоби фольклору, які поєднують в собі навчальні, розвивальні та виховні цінності, підкреслюють важливість українських народних традицій. Такі форми роботи дозволяють не лише жваво, весело та забавно організувати позаурочну діяльність дітей, але навчають соціальним навичкам, пізнають рідну культуру, виховують повагу до своєї Батьківщини, своїх традицій та народу [59, с. 7 - 8].

У своїй роботі «Сто порад вчителю», В.О.Сухомлинський писав про важливість народної педагогіки для організації дозвілля, наголошуючи на тому, що вона знає, що кожному школяру посилає, а що непосильне, оскільки в ній поєднується як життєва мудрість народу, так і материнська й батьківська любов [48, с. 554].

Ще однією важливою та ефективною умовою організації вільного часу здобувачів освіти початкової ланки засобами української народної педагогіки є співпраця з родиною. Залучення батьків до створення та проведення заходів сприяє зміцненню сімейних відносин та передачі звичаїв, традицій наступним поколінням. На конкретному історичному етапі, сім'я є моделлю суспільства, яка відображає його духовні та моральні особливості. Співпраця між школою та родиною не лише сприяють зміцненню між ними зв'язків, але й дає можливість побачити як засоби народної педагогіки є частиною повсякденного життя. Створюється виховний простір для кожної дитини, де звичаї та традиції застосовуються як в навчальному закладі, так і в домашньому колі. Як освітній, так і позаурочний процес підсилюється, адже поєднується те, з чим дитина знайомиться в закладах освіти, і тим, що практикується та є сталим вдома. Тобто, коли вчитель разом із батьками пояснює сенс певних народних традицій, звичаїв, прикмет і т.д, до це йде на користь впершу чергу школярам, оскільки вони глибше розуміють цінність родини, національну ідентичність, поважають своїх рідних, знання своїх предків. Спільна робота школи та родини - це ефективний метод виховання гармонійної особистості, яка має можливість відчувати себе частиною великої української родини [67, с. 71].

Кожна із умов по своєму ефективна, однак важливо розуміти, що організація дозвілля засобами української народної педагогіки - це тривалий процес, який у своєму випадку потребує систематичної колективної роботи та творчого підходу.

Беручи до уваги вище зазначені умови, варто розглянути різноманітні цікаві ідеї, методи, заходи та активності, які залучають молодших школярів до навчання та збереження народних традицій, звичаїв.

1. Організація та проведення народних свят із елементами обрядовості, засобами усної народної творчості тощо.(Вечорниці, Великдень, Івана Купала, Маковея і т. д.).
2. Майстер - класи з народних ремесел: гончарства, писанкарства, ковальства, килимарства, а також виготовлення оберегів, ляльок - мотанок, де кожен учасник процесу зможе долучитися до самого процесу, краще ознайомитися із культурною символікою.
3. Залучення молодших школярів до колективних народних ігор, наприклад, таких як: «Млин», «Гуси - гуси», «Котилася торба», «Бабо - бабо» тощо.
4. Казкотерапія та інсценізація народних казок, де діти зможуть побувати в ролі персонажів, що дозволить їм краще усвідомити суть казки, навчитися певних моральних цінностей. А також можна залучати до обговорення творів з елементами психотерапії, це допомагає вчитися долати труднощі, і дає гарну моральну підтримку.
5. Можна організувати цікаві музично - танцювальні заняття, де діти зможуть співати українські народні пісні, танцювати під них, а також грати на народних інструментах: сопілці чи бандурі тощо. Все це вчить школярів не лише розвивати відчуття ритму та слуху, але й сприяє формуванню патріотизму та національної свідомості.
6. Організувати колективні творчі справи, проєкти, квести, заходи із елементами української народної педагогіки, до процесу створення яких можна залучати не лише дітей, але й батьків.
7. Організувати та проводити тематичні тижні, які будуть присвячені різним українським святам.
8. Влаштувати зустрічі з майстрами народного мистецтва, екскурсії до музеїв тощо [59, с. 12 - 13].

Дані ідеї та методи не тільки спрямовані на цікаве проведення часу, але й ефективно впливають на всебічний розвиток кожного молодшого школяра, сприяючи формуванню патріотизму, соціальних навичок, національної ідентичності та поважливого ставлення до спадщини свого народу.

Висновки до другого розділу

Отже, за результатами експериментального дослідження ми можемо зробити такі висновки, що підвищився рівень зацікавленості, розуміння та усвідомлення молодшими школярами елементів української народної педагогіки. Варто також зазначити, що згідно з контрольним спостереженням, в учнів підвищилась готовність застосувати набуті знання з усної народної творчості на практиці. Ознайомившись та проаналізувавши досвід роботи вчителів початкових класів, розробивши та провівши анкетування вчителів початкової школи та керівника позакласного гуртка, нами було визначено рівень використання засобів української народної педагогіки в організації дозвілля молодших школярів. Переважна більшість педагогів (80%) у своїй педагогічній діяльності активно використовують всі засоби народної педагогіки, і лише 20% приділяють увагу гуртковим заняттям, ремеслам та рукоділлю. Провівши анкетування серед членів гуртка, визначили, що рівень зацікавленості школярів початкової ланки під час відвідування гуртка на високому рівні, проте наявні певні нюанси. 75% дітей часто відвідують гурток, 21% - іноді, і лише 4% - ні. В ході опитування батьків, було з'ясовано те, що усі батьки знають чим займається їх школяр у вільний час та приймають в цьому участь, звісно переважна більшість батьків прививають любов початківців до усної народної творчості, традицій, звичаїв (85%). Результати спостереження за дитячим колективом в ході роботи засобами народної педагогіки продемонстрували, що школярі з ентузіазмом відносяться до різних завдань, проявляли високий рівень зацікавленості до певних занять, пов'язаних з усною народною творчістю. Нами було розроблено та проведено низка заходів, спрямованих на організацію дозвілля молодших школярів, та перевірено ефективність системи заходів, спрямованих на рівень зацікавленості засобами української народної педагогіки. В тому числі, ми з'ясували та зафіксували умови організації дозвілля здобувачів освіти початкової ланки засобами української народної педагогіки, і з'ясували, що кожна із умов по своєму важлива та ефективна не тільки для розваг та цікавого проведення часу, але й для всебічного розвитку школяра, розвитку соціальних навичок, вихованню патріотизму, національної ідентичності, любові до рідного краю та своєї спадщини.

ВИСНОВКИ

1. Узагальнюючи думки науковців щодо організації дозвілля молодших школярів засобами української народної педагогіки, було з'ясовано та виокремлено основні аспекти: дозвіллева діяльність займає одну із важливих складових життя здобувачів освітнього процесу. В наш час, коли діти з раннього віку контактують із гаджетами, занурюються в об'єкти віртуального світу, особливо важливим завданням є повернутися до аспектів народної мудрості, традицій та звичаїв. Організація дозвілля молодших школярів засобами української народної педагогіки відіграє особливу роль для їхнього гармонійно всебічного розвитку. На сьогодні, в умовах сучасного суспільства, дане питання є актуальним, оскільки сприяє збереженню, передачі культурної спадщини, та формуванню національної культури, вихованню патріотично свідомих громадян.

2. У теоретичній частині роботи ми розглянули та з'ясували особливості організації дозвіллевої діяльності молодших школярів засобами народної педагогіки в умовах Нової української школи. Визначили, що народна педагогіка багатогранна скринька знань, які передавалися з покоління в покоління століттями. Вона є дійсно дієвим методом для всебічного розвитку кожного школяра. Використання її засобів для організації вільного часу, дає можливість дітям глибше пізнати власну культурну спадщину, що позитивно впливає на формування патріотизму та поваги до національних традицій.

3. Проаналізовано та обґрунтовано основні закони, якими регулюється відпочинок та вільний час здобувачів освіти. Досліджено сучасний практичний педагогічний досвід реалізації даної проблеми. Велику роль в даному процесі відіграє педагог. При організації позаурочної діяльності, він має враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, доречно підбирати засоби народної педагогіки, ефективно організовувати різноманітні заходи з елементами народознавства. Також важливо до даного процесу залучати батьків, оскільки спільна робота не лише покращує ефективність засвоєння елементів усної народної творчості, українських звичаїв та традицій, але покращує взаємозв'язки між школою та батьками.

В роботі з'ясовано, що ефективність організації дозвілля молодших школярів засобами української народної педагогіки має бути цілеспрямованою, як в позаурочний час, так і вдома. Такий комплексний підхід забезпечить ефективність процесу організації вільного часу дітей, який буде нести як виховну, так і розвивальну роль в житті кожного.

У практичній частині нашого дослідження ми використовували анкетування, опитування та спостереження. Емпірично дослідили рівень зацікавленості, розуміння та усвідомлення здобувачами освітнього процесу елементів української народної педагогіки. Розробивши та провівши анкетування вчителів початкової школи та керівника позакласного гуртка, нами було визначено рівень використання засобів української народної педагогіки в організації дозвілля молодших школярів. Переважна більшість педагогів (80%) у своїй педагогічній діяльності активно використовують всі засоби народної педагогіки, і лише 20% приділяють увагу гуртковим заняттям, ремеслам та рукоділлю. В ході опитування педагогів, було з'ясовано, що найбільш ефективними формами, методами української народної педагогіки в роботі з дітьми 80% опитуваних вважають всі засоби народної педагогіки, і лише 20% приділяють увагу гуртковим заняттям, ремеслам та рукоділлю. Для ефективної організації дозвілля, педагоги застосовують всі можливі засоби, але як показують результати опитування, при використанні засобів усної народної творчості у своїй роботі 80% опитуваних зустрічаються із такою проблемою як відсутність часу на підготовку. Також в процесі дослідження нами було проведено опитування батьків, з метою визначення рівня обізнаності їх щодо усвідомлення їхніх дітей елементів української народної педагогіки та використання їх в організації вільного часу школярів. В ході вивчення даного питання нами було розроблено та проведено низка заходів, спрямованих на організацію вільного часу учнів початкових класів. Та перевірили ефективність системи заходів, спрямованих на рівень зацікавленості засобами української народної педагогіки. Для діагностики рівня сформованості зацікавленості школярів початкової ланки під час відвідування гуртка, методами дослідження нами було обрано: анкетування, опитування батьків, спостереження.

Дослідно-експериментальна робота проводилась на базі Комунального закладу «Торговицький ліцей ім. С. Ф. Маланюка», Новоархангельської селищної ради Голованівського району Кіровоградської області. Для проведення емпіричної роботи були обрані учні 2-го та 3-го класів: 24 особи (7 - 8 років), з них 15 дівчат та 9 хлопчиків. А також батьки, 4 - го вчителів початкових класів та керівник позакласного гуртка.

4. Нами проаналізовано та зафіксовано ефективні педагогічні умови для організації вільного часу учнів початкової ланки. Досліджено, що кожна із умов по своєму ефективна, однак важливо розуміти, що організація дозвілля засобами української народної педагогіки - це тривалий процес, який у своєму випадку потребує систематичної колективної роботи та творчого підходу.

Загалом, після проведення повторного спостереження, ми можемо зробити висновок, що тільки в сприятливих умовах можна ефективно організувати позаурочну діяльність школяра. Застосування елементів народної педагогіки в освітньому процесі сприяє гармонійному розвитку дитини, а також об'єднує світній заклад і родину, дозволяючи створити сприятливе середовище для виховання моральних, етичних та народних цінностей. Результати нашого дослідження підтверджують актуальність та ефективність використання засобів української народної педагогіки в процесі організації дозвілля здобувачів освітнього процесу початкової ланки. Запропоновані форми роботи можуть бути використані для створення сприятливих умов всебічного розвитку дітей, цікавого проведення часу та збереження культурної спадщини українського народу.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів порушеної проблеми. Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі вбачаємо у вивченні зарубіжного досвіду та використанні засобів української народної педагогіки для організації дозвілля молодших школярів.